

SUJUVA YHTEISTYÖ

Työntekijöiden kokemuksia lastensuojelusta

Sanna-Emilia Tikka
ja Johanna Ålander
Opinnäytetyö, syksy 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Lastentarhanopettajan
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Tikka, Sanna-Emilia ja Ålander, Johanna. Sujuva yhteistyö. Työntekijöiden kokemuksia lastensuojelusta. Oulu, syksy 2013, 55 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja se tehtiin osana Lapsen hyvä arki 2 -hanketta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden ja moniammatillisen verkoston kanssa eräässä Koillismaan kunnassa. Tavoitteena oli selvittää onko yhteistyötä tarvetta parantaa ja mikäli sille ilmenee tarvetta, niin kuinka se tehdään. Tulosten avulla voidaan kehittää lastensuojelun yhteistyötä tässä Koillismaan kunnassa.

Opinnäytetyön lähestymistapa oli laadullinen. Aineisto kerättiin keväällä 2013 teema-haastattelulla neljältä työntekijältä, jotka työskentelevät lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työtehtävissä. Saatu aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tulosten mukaan yhteistyö perheiden kanssa koettiin pääsääntöisesti myönteiseksi. Perheen myönteinen suhtautuminen ja työntekijöiden ammatillinen osaaminen tukivat myönteiseksi koettua yhteistyötä. Myös moniammatillinen yhteistyö koettiin myönteiseksi, sillä sen koettiin auttavan perheen asioiden ratkaisemisessa. Kehitettävänä asiana yhteistyön parantamisessa nähtiin työhyvinvointiin panostaminen.

Jatkotutkimushaasteeksi nousi tarkemman selvityksen tekeminen siitä, kuinka työhyvinvointia voitaisiin tässä Koillismaan kunnassa kehittää. Toiseksi jatkotutkimushaasteeksi nousi vastaavanlaisen tutkimuksen tekeminen lastensuojelun avohuollon perheille.

Asiasanat: yhteistyö, lastensuojelu, perhe, työhyvinvointi, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Tikka, Sanna-Emilia and Ålander, Johanna. Fluent cooperation. The experiences of employees of child welfare. 55 pages, 3 appendices. Language: Finnish. Oulu, autumn 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

This study was working life oriented and it was a part of the project A good everyday life of a child 2. The purpose was to describe the cooperation experiences of the employees who cooperate with families of the open child welfare and multiprofessional networks in the municipality of Koillismaa, Finland. The aim was to clarify if there was any need to improve the cooperation and if there was, how it would be done. By exploiting the results of this study, cooperation can be improved in the municipality of Koillismaa.

This study is a qualitative research. The data was collected by performing theme interviews with four employees who work in child welfare, child health clinic and early childhood education duties. The data was analyzed through inductive content analysis.

According to the results, cooperation with the families was experienced as mainly positive. Positive attitude of the family and professional knowledge of the employees were supporting positive experiences of cooperation. Multiprofessional cooperation was also experienced as positive, because it was experienced as a form of help when solving the family's problems. Well-being at work was seen as something to invest in when improving the cooperation.

A further study challenge is a more careful research on how to improve the well-being at work in the municipality of Koillismaa. Another study challenge is to do a similar study for the families of the open child welfare.

Keywords: cooperation, child welfare, family, well-being at work, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LAPSIPERHEET LASTENSUOJELUSSA	8
2.1 Lapsiperheiden ja vanhemmuuden haasteet nykypäivänä	8
2.2 Lastensuojelun avohuolto tukitoimena	10
3 YHTEISTYÖTÄ TEKEMÄSSÄ	12
3.1 Sosiaalialan työntekijöiden yhteistyö lastensuojelun perheen kanssa	12
3.2 Moniammatillinen yhteistyö	15
3.3 Työntekijän haasteet moninaisissa verkostoissa	17
3.3.1 Yhteistyön edellytyksenä asiakaslähtöisyys ja perheen luottamus	18
3.3.2 Moniammatillinen yhteistyö vaatii aikaa ja avoimuutta	19
3.3.3 Työntekijän omat voimavarat avainasemassa	21
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET ..	23
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	24
5.1 Laadullinen tutkimus	25
5.2 Haastattelumenetelmänä teemahaastattelu	26
5.3 Aineiston analysointi	27
6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	29
6.1 Kokemukset perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä pääosin myönteisiä	29
6.2 Moniammatillinen yhteistyö koetaan myönteiseksi	32
6.3 Työntekijöiden työhyvinvointiin tulisi panostaa	35
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	38
8.1 Luotettavuus	38
8.2 Eettisyys	40
9 POHDINTA	42

9.1 Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin.....	43
9.2 Jatkotutkimushaasteet	44
LÄHTEET.....	45
LIITE 1: Saatekirje haastatteluun osallistuville	52
LIITE 2: Haastattelun suostumuslomake	53
LIITE 3: Teemahaastattelurunko	54

1 JOHDANTO

”Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.” (Unicef 2011.) Näin sanotaan lasten-oikeuksien yleissopimuksessa. Oikeudet kuuluvat kaikille lapsille, eikä ketään saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa vuoksi. Oikeudet kuuluvat jokaisella lapselle riippumatta hänen kulttuurisesta tai sosiaalisesta taustastaan. Kaikkien aikuisten, kuten ammattikasvattajien, tutkijoiden kuin vanhempien, tulee pysähtyä kuuntelemaan lasta ja turvata hänelle hyvä lapsuus. Lapsi elää tässä ja nyt. Hän toimii, leikkii ja kasvaa. Lapsi katsoo maailmaa erilaisin silmin kuin aikuinen ja näin heillä on erilaiset näkemykset elämästä, arjesta ja lapsuudesta. Tämän takia on hyvä kysyä lapselta, kuinka he kokevat arkensa, elämänsä. (Kyrölämpi-Kylmänen 2010, 30–31.)

Suomessa lapsiperheiden hyvinvointi ja toimeentulo on hyvin vaihtelevaa. Tilastot osoittavat, että lapsiperheitä löytyy tasaisesti niin pieni-, keski- kuin hyvätuloisten ryhmistä. (Ruotsalainen 2006.) Pienituloisuus on kuitenkin laaja ongelma Suomessa, ja erityisesti lapsiperheiden pienituloisuus on merkittävä ilmiö. Vaikka viime vuosikymmenien aikana suurimman osan suomalaisista hyvinvointi on parantunut, niin kuitenkin samaan aikaan osalla lapsista ja lapsiperheistä pahoinvointi on lisääntynyt. Erilaiset ongelmat lapsiperheissä kärjistyvät, kun perheen toimeentulo-ongelmat lisääntyvät. (Eronen ym. 2013, 7–9.) Vuosittain lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on kasvanut. Lastensuojelussa asiakkaiden määrä on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lasten ja nuorten määrä avohuollon asiakkaina on yli 60 000. Asiakasmäärän kasvuun lastensuojelussa, on monia syitä. Lastensuojelun tarve on lisääntynyt ja lasten pahoinvointi on kasvanut. Myös työikäntännöillä on merkitys asiakasmäärän kasvuun, koska varhaista puuttumista ja verkostoyhteistyötä on lisätty. Lisäksi yhteistyömenetelmät ovat kehittyneet. (Heino 2009, 199–200.)

Lapsen hyvä arki -hankkeen tavoitteena on yksinkertaisuudessaan ollut lapsen hyvän edistäminen arjen erilaisissa kasvuympäristöissä. Kehittämistyö on perustunut paikallisiin tarpeisiin ja laajaan moniammatilliseen sekä monitoimijaiseen verkostoitumiseen. Lapsen hyvä arki -hanke on yksi osa pitkäjänteistä kehittämistyötä, jota on Pohjois-Suomen alueella tehty lasten ja lapsiperheiden palveluiden parissa koko 2000-luvun.

(Puroila 2011, 7.) Lapsen hyvä arki -hankkeen Koillismaan alueen muodostavat Kuusamo, Taivalkoski ja Posio. Näiden kuntien sijaintien ja kokojen vuoksi lapsiperhepalveluiden laadun, tasavertaisuuden toteutumisen ja alan vetovoimaisuuden varmistamiseksi on tärkeää, että Koillismaa on osa valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimintaa. (Naumanen 2011, 9.)

Työelämän yhteistyökumppanimme toimii Lapsen hyvä arki 2 -hanke, joka on osa Pohjoisen alueen Kaste hankekokonaisuutta. Hankkeessa tavoitteena on syventää, levittää ja juurruttaa Lapsen hyvä arki -hankkeen ensimmäisen vaiheen kehittämistyön tuloksia (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012 a.) Opinnäytetyön aihe syntyi Lapsen hyvä arki 2 -hankkeen tarpeesta kehittää peruspalveluita Koillismaan kunnassa. Aihe on ajankohtainen, koska sitä ei ole tutkittu kyseisellä alueella aikaisemmin.

Opinnäytetyön aiheena on lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset yhteistyöstä lastensuojelutyössä eräässä Koillismaan kunnassa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden ja moniammatillisen verkoston kanssa. Tavoitteena on selvittää onko yhteistyötä tarvetta parantaa ja mikäli sille ilmenee tarvetta, niin kuinka se tehdään. Opinnäytetyö on laadullinen ja aineisto kerätään teemahaastattelulla lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöiltä.

2 LAPSIPERHEET LASTENSUOJELUSSA

2.1 Lapsiperheiden ja vanhemmuuden haasteet nykypäivänä

Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän mukaan samassa asunnossa asuvista henkilöistä muodostuu perhe. Perheet luokitellaan avio- ja avopareihin, rekisteröityihin mies- ja naispareihin sekä yhden vanhemman perheisiin, jotka ovat lapsettomia tai lasten kanssa asuvia. (Tilastokeskus 2011.) Perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, luokitellaan lapsiperheiksi (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 51; Tilastokeskus 2012). Suomessa lapsiperheitä oli vuoden 2012 lopussa yhteensä 572 000. Määrä on pienentynyt edellisvuodesta 2100 perheellä. 40 prosenttia Suomen väestöstä kuuluu lapsiperheisiin ja yleisin perhemuoto on yhä avioparin muodostama perhe. (Tilastokeskus 2013.)

Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja se on elinikäinen suhde (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 90). Vanhemmuudesta ei voi sanoutua irti toisin kuin esimerkiksi avioliitosta. Vanhempana oleminen vaatii luopumista monesta asiasta ja kasvamisesta ihmisenä. Vanhemmille lapsen oikeudet ovat velvollisuuksia. (Kyrölämpi-Kylmänen 2010, 36.) Lähtökohtana vanhempien ja lapsen suhteelle on se, että lapsella on oikeus vanhempiinsa. Tätä suhdetta voidaan tarkastella neljällä eri tasolla. Biologisesta näkökulmasta lapsen vanhempia ovat lapsen alulle panneet ihmiset. Juridisessa mielessä vanhemmat ovat ne henkilöt, joille vanhemmuus on oikeudessa määrätty tai joille se on lain mukaan määritelty. Sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna vanhemmat ovat ne ihmiset, jotka huolehtivat lapsesta arjessa. Psykologisessa mielessä taas vanhemmiksi määräytyvät ne, jotka lapsi itse kokee vanhemmikseen. Enää ei ole yksiselitteistä se, kenellä loppuen lopuksi on velvollisuus ja oikeus lapsen hoitoon ja kasvatukseen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 31.)

Nykyään perheen perustamista lykätään myöhemmäksi ja ensisynnyttäjien keski-ikä lähenee kolmeakymmentä ikävuotta. Vaikka vanhemmuuden katsotaan kestävän läpi elämän, on vanhemmuus lyhentynyt elämänvaiheena, koska lapsia on vähemmän ja lapset itsenäistyvät yhä nuorempina. Avio- ja avoliitot eivät pysy koossa yhtä pitkään kuin ennen. Tämä vaikuttaa osaltaan myös vanhemmuuden lyhentymiseen elämänvai-

heena. (Kettunen ym. 2001, 50; Sauli & Kainulainen 2001 43–44.) Yhteiskunnassa on tapahtunut paljon muutoksia, jotka ovat heijastuneet perhe-elämään. Vanhemmuuteen vaikuttavat erilaiset tekijät, kuten nykyinen elämäntilanne, elämänkaaren vaihe sekä perheen sisäiset että ulkoiset voimavarat. Myös omat kokemukset lapsuudesta ja vanhemmuudesta voivat auttaa tai estää vanhemmuuden toteutumista. (Järvinen ym. 2007, 90–91.)

Vanhemmuuteen liittyy useita riskitekijöitä, kuten psyykkinen sairaus, päihderiippuvuus ja huono tai puutteellinen kyky hoivata lasta. Myös puutteet peruselinoloissa, sosiaalinen eristäytyminen ja vanhempien alhainen koulutus voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. (Järvinen ym. 2007, 92.) Usein perheen haasteet liittyvät myös vaikeuksiin sovittaa yhteen perhe-elämä, työ ja muut keskeiset elinympäristöt (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 16).

Työ joko tukee tai aiheuttaa haasteita vanhemmuudelle ja perhe-elämälle (Kyrölampi-Kylmänen 2010, 53). Työ on ihmisille tärkeä hyvinvoinnin perustekijä, joka tarjoaa mahdollisuuden kehittää itseään ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vaikka työelämässä on nykyään paljon kiirettä, kilpailua ja rahan tavoittelua, ei sen tarkoituksena ole täyttää koko elämän sisältöä. Perhe-elämän ja työn yhteensovittamisesta on käyty paljon keskustelua, koska työelämän tahti on kiihtynyt. Kuitenkaan perheen ja työn yhteensovittamisen vaikeutta ei ole osattu ratkaista. (Kinnunen & Mauno 2002, 99–100; Kivimäki 2003, 186, 191; Sihvola 2002, 114–115.) Perheen ja työn yhteensovittaminen on erityisen haasteellista perheissä, joissa on pieniä lapsia. Työn ja perheen välinen kuormittavuus on yhteydessä siihen, kuinka hyvin vanhemmat onnistuvat sovittamaan yhteen työn ja perhe-elämän. (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 126, 134.) Työelämän muutokset ovat lisänneet haasteita siihen, kuinka vanhemmat mahdollistavat kotityöt ja palkkatyön perheen arkeen, kun esimerkiksi työaikojen rajat ovat hälventyneet. Tietotekniikan vuoksi yhä enemmän työasioita hoidetaan työpäivän jälkeenkin, tämä taas vie aikaa perheeltä ja lapsilta. (Kinnunen ym. 2009, 126; Kivimäki 2003, 191–192; Kyrölampi-Kylmänen 2010, 48.)

Laitinen (2007, 2, 44–45) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan vanhempien kokemuksia työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta perheissä, joissa on pieniä lapsia. Tutkielman tulosten mukaan stressaavimmiksi tilanteiksi äidit kokivat velvollisuudet, jotka

liittyivät perheeseen, kuten kotitöiden tekemisen raskaan työpäivän jälkeen tai lapsen sairastumisen. Sekä isät että äidit kokivat ajankäytön ongelmat stressaaviksi, koska aikaa perheelle ei ollut tarpeeksi ja aina tuntui olevan kiire. Lisäksi äidit kokivat työhön liittyvät velvollisuudet, kuten pitkät työpäivät ja epäsäännölliset työajat haastaviksi. Isät puolestaan kokivat, että työmatkat, ylityöt ja pitkät työpäivät vaikeuttivat perhe-elämän ja työn yhteensovittamista.

2.2 Lastensuojelun avohuolto tukitoimena

Lastensuojelu on lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista sekä sitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, koska lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa ja perhe on ensisijainen lastensuojelutyössä. Lastensuojelun antama apu voi olla erilaista eri tilanteissa, koska lastensuojelun asiakkaiden tilanteet vaihtelevat suuresti. Osassa tapauksia riittää lyhyt tilapäinen apu ja joskus taas perhe tarvitsee tukea hyvinvoinnin kaikilla ulottuvuuksilla läpi lapsuuden. (Bardy 2009, 41; Kettunen ym. 2001, 64.)

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa. Lastensuojelulain perimmäisenä tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain päämääränä on lasten ja nuorten kasvuolojen kehittäminen, huoltajien tukeminen kasvatuksessa sekä lapsen huollon turvaaminen kaikissa olosuhteissa. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Lastensuojelu jakaantuu ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään kunnan peruspalveluissa, kuten muun muassa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Tällöin lapselta ja perheeltä ei odoteta lastensuojelun asiakkuutta, vaan työtä tehdään osana perheille, lapsille ja nuorille suunnattuja palveluita. (Kettunen ym. 2001, 63; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu taas edellyttää lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojeluasia tulee vireille kunnan sosiaalitoimessa esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen kautta. Kiireellinen lastensuojelun tarve arvioidaan heti. Muissa tapauksissa sosiaalitoimiston arvioi seitsemän arkipäivän kuluessa, onko tapauksesta tehtävä lastensuojelutarpeen selvitys. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalitoimi on ryhtynyt kii-

reellisiin lastensuojelutoimenpiteisiin tai jos sosiaalitoimi on tehnyt päätöksen lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä. (Kettunen ym. 2001, 65; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2012.)

Kunnat ovat velvoitettuja lain nojalla järjestämään lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelun avohuoltoa, jonka sisältö määritellään lastensuojelulaissa. Sen jälkeen, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijä on tehnyt arvion lastensuojelun tarpeesta, laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa asiakassuunnitelma, johon avohuolto perustuu. Asiakassuunnitelma on yksilöllinen ja tarvittava tukitoimi, joka vastaa lapsen lastensuojelun tarpeeseen. (Heino 2009, 72–73.) Avohuollon tukitoimet on aloitettava viipymättä, mikäli kasvuolot tai lapsi itse vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Tarve avohuollon asiakkuuteen kertoo siitä, että lasta tai perhettä ei voida riittävästi auttaa kunnan peruspalvelujen kautta. Avohuollon tukena voidaan järjestää muun muassa terapiaa, tukihenkilö, päivähoitoa, perhetyötä, vertaisryhmätoimintaa tai virkistystoimintaa. (Kettunen ym. 2001, 65; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2012.) Lapsen sijoittaminen yksin tai yhdessä perheen kanssa voi olla yksi avohuollon tukitoimen muoto (Heino 2009, 57). Jos riittämätön toimeentulo tai puutteelliset asuinolot ovat johtaneet lastensuojelun asiakkuuteen, on kunnan viipymättä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki ja korjata asumisolojen puutteet (Kettunen ym. 2001, 66; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2012).

Uitto ja Vuolasmaa (2011, 42–52) ovat opinnäytetyössään selvittäneet, millaisia kokemuksia itähelsinkiläisten päiväkotien henkilöstöllä oli päivähoidosta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Työntekijöiden mielestä lastensuojelun avohuollon tukitoimena sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa erityistarpeet otetaan huomioon päiväkodissa. Esimerkiksi kasvatuskumppanuuden merkitys korostuu lastensuojelun asiakasperheiden kanssa toimiessa, sillä vanhemmat tarvitsevat paljon apua kasvattamisessa ja vanhemmuudessa. Opinnäytetyön aineistosta kävi kuitenkin ilmi, että päivähoiton henkilökuntaresurssit ovat liian pieniä vastaamaan lastensuojelun asiakasperheiden vaatimiin tarpeisiin. Yhteistyötä lastensuojelun kanssa pidettiin tärkeänä, mutta sen toimivuutta kritisoitiin muun muassa vaihteluvuorollisuuden vuoksi. Työntekijöiden mielestä tilanteen kehittymisen kannalta olisi tärkeää saada lisää henkilökuntaa, sekä enemmän yhteistyöpalavereita päivähoiton, lastensuojelun ja perheen välille.

3 YHTEISTYÖTÄ TEKEMÄSSÄ

3.1 Sosiaalialan työntekijöiden yhteistyö lastensuojelun perheen kanssa

Neuvolatyön yleisinä tavoitteina pidetään lapsen fyysisen ja psyykkisen terveyden tukemista sekä perheen hyvinvoinnin edistämistä. Tavoitteena on, että vanhemmuuden voimavarat ja terveys olisivat parempia seuraavassa sukupolvessa. Muina tavoitteina pidetään lasten sairauksien ja kehitystä ehkäisevien tekijöiden varhaista tunnistamista. Neuvolatyössä pyrkimyksenä on, että kaikilla vanhemmilla olisi mahdollisuus luoda lapseensa turvallinen ja vastavuoroinen kiintymyssuhde. On myös tärkeää, että vanhemmat kykenevät tunnistamaan omia voimavarojaan rasittavat tekijät ja ottavat vastuun sekä lapsen että perheen hyvinvoinnista. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 7; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 20–21.)

Terveyden edistämisessä huomiota kiinnitetään perheen voimavaroihin ja niihin tekijöihin, jotka suojaavat ja vahvistavat perhettä. Lisäksi neuvola edistää perheiden yhteenkuuluvuutta ja tukeutumista toisiinsa. Neuvolatyön laadun periaate koostuu muun muassa neuvolatyön jatkuvuudesta ja pitkäjänteisyydestä, näin perheitä voidaan tukea myös vaikeissa tilanteissa. Neuvolatyössä käytetään menetelmiä ja toimintatapoja, jotka pohjautuvat parhaisiin saatavilla oleviin tietoihin. Perhekeskeisyys ja asiakaslähtöisyys ovat tärkeitä neuvolatyössä. Lapsen etu ei voi toteutua yleensä ilman vanhempia, koska lapsen hyvinvointi on riippuvainen vanhempien hyvinvoinnin laadusta. Vanhempien kunnioittaminen ja kaikkien asioiden esille ottaminen johdattaa neuvolatyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 22–24.)

Neurolan perustehtävänä on muun muassa lapsen kehityksen seuraaminen. Vanhempien kanssa voidaan käydä keskustelua lapseen liittyvien asioiden rinnalla myös vanhemmuuteen liittyvistä asioista. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 12.) Perheen aidolla kohtaamisella luodaan pohja yhteistyölle neurolan henkilökunnan ja perheen välille. Hyvällä yhteistyösuhteella mahdollistetaan, että lapsen ja perheen tuentarpeet tunnistetaan. Näin voidaan asettaa perhekohtaiset tavoitteet ja laatia suunnitelma niiden toteuttamiseksi. Lastenneurolan tärkeänä tehtävänä on tunnistaa perheen tuen tarve mahdollisimman varhain ja ehkäistä vaikeuksien pahenemista. Arvioidaan, että erityistä tukea tarvit-

see 10–30 prosenttia perheistä ja tuen tarpeet liittyvät usein vanhemmuuteen liittyviin ongelmiin, kuten perheen arjen hallintaan tai tietämättömyyteen vanhempana. Myös lapsen kasvatukseen ja eri tilanteisiin liittyvät pulmat voivat aiheuttaa perheelle tuen tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 94, 98.)

Heikkilä ja Lukkarila (2009, 2, 28–38) ovat tutkineet opinnäytetyössään neuvolapalvelun laatua Himangalla. Tavoitteena oli, että tutkimustulosten avulla voitaisiin kehittää kunnan neuvolapalveluita asiakaslähtöisemmäksi ja laadukkaimmiksi. Tulosten mukaan asiakkaat olivat tyytyväisiä äitiys- ja lastenneuvolapalveluihin. Henkilökunnan ammattitaito, ystävällisyys ja tiedonsaanti koettiin erityisen hyväksi, mutta muun muassa jatkohoidon järjestäminen ja perheen ongelmiin paneutuminen saivat opinnäytetyössä matalimmat arvostukset.

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntaa järjestämään tarvittaessa lastensuojelun avohuollon tukitoimena perhetyötä (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelun perhetyö on aina sosiaalityöntekijän päätöksellä perheelle järjestettyä maksutonta, lastensuojelullista, suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Perhetyö on intensiivistä toimintaa perheen ja lapsen tueksi, jossa tavoitteena on työskentely yhdessä hyväksytyin muutoksen aikaansaamiseksi. Työskentely perheen kanssa on yleensä pitkä prosessi. (Heino, Berg & Hurtig 2000, 23; Järvinen ym. 2007, 43–44.)

Lastensuojelun asiakkaana olevat perheet voidaan velvoittaa ottamaan lastensuojelun perhetyötä vastaan. Perhetyön avulla perheelle annetaan mahdollisuus parantaa tilannettaan ja olosuhteitaan. Näin on mahdollista jopa välttää lasten sijoitus kodin ulkopuolelle tai huostaanotto. (Järvinen ym. 2007, 44.) Tämän vuoksi perhetyön tehtävänä nähdään ulkopuolelta tulevan avun tekeminen tarpeettomaksi (Uusimäki 2005 54–55). Tuen ja kontrollin ollessa automaattisesti läsnä lastensuojelun perhetyössä, on työntekijän muis-tettava, että perhe saattaa tämän vuoksi kokea ahdistusta, pelkoa ja turhautumista perhetyötä kohtaan. Asiakkaiden kielteiset tunteet tuovat työhön lisää jännitettä, minkä vuoksi perhetyön ammattilaisuus näkyy perheiden kunnioittamisena ja työn johdonmukaisuutena. (Heino ym. 2000, 21; Järvinen ym. 2007, 44; Kylmäniemi & Toivonen 2004, 26–29.)

Lehmonen (2009, 3, 50–54) on opinnäytetyössään tutkinut perhetyön laatua ja sen yhteistyötä vanhempien kanssa. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että perheiden avuntarpeet ovat hyvin erilaisia. Perheet tarvitsevat konkreettisen avun lisäksi myös keskustelu- ja kuunteluapua ammattilaiselta. Opinnäytetyöhön osallistuneet perheet olivat kaikki kokeneet saaneensa tukea ja apua tarvitsemassaan ongelmassa. Työntekijöiden vuorovaikutustaitoja pidettiin hyvinä, ja he saivat kiitosta perheen kokonaisvaltaisesta huomiomisesta. Avun vastaanottaminen oli tutkimukseen osallistuneilla pääosin helppoa, ja avun saamisen nopeus oli yllättänyt monet. Haastateltavat pitivät perhetyön saatavuutta ja lastenhoidollisen avun edullisuutta tärkeänä. Lisäksi he kokivat kotikäynnit perhettä ja ammattilaista lähentävinä ja yhteistyön kannalta hyvänä työmuotona.

Lakiin lasten päivähoidosta on kirjattu, että varhaiskasvatuksen tulee tukea perheiden kotikasvatusta (Laki lastenpäivähoidosta 36/1973). Vaikka vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten roolit määritellään tasavertaiseksi, ovat ne tehtäviltään erilaiset. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen vastuulla on kasvatuskumppanuuden sisällyttäminen osaksi lapsen varhaiskasvatusta ja perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Lisäksi varhaiskasvatuksen työntekijöillä on koulutuksen ja kokemuksen myötä tullutta tietoa, jota he jakavat vanhempien kanssa. Vanhemmilla taas on ensisijainen vastuu ja oikeus lapsen kasvatuksesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Luottamuksen rakentuminen varhaiskasvattajan ja perheen välille vie aikaa, näin tarvitaan useita kohtaamisia ja vuoropuheluita. Varhaiskasvattajan ja lapsen välisellä suhteella sekä vanhempien vaikuttamismahdollisuuksilla lapsen hoitoon ja kasvatukseen on merkitystä luottamuksen rakentumiselle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Sekä valtakunnalliset että kunnalliset asiakirjat ohjaavat varhaiskasvatusta. Valtakunnalliseen ohjaukseen kuuluvat muun muassa laki lasten päivähoidosta ja esiopetuksesta, varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sekä varhaiskasvatus- että esiopetussuunnitelman perusteet. Kunnallisesti varhaiskasvatusta ohjaavat kunnan omat linjaukset, strategiat varhaiskasvatuksesta sekä kunnan, yksikön ja lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman periaatteet pohjautuvat valtioneuvoston vuonna 2002 hyväksymiin varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin linjauksiin, jotka sisältävät yhteiskunnan valvoman ja järjestämän varhaiskasvatussuunnitelman keskeiset periaatteet ja kehittämisalueet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–9.) Tavoitteena varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on edistää varhaiskasvatuksen tasa-

arvoista toteutumista Suomessa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda edellytykset laadun kehittämiseksi. Tavoitteisiin pääsemisen keinoina ovat varhaiskasvattajien ammatillisuuden ja vanhempien osallisuuden lisääminen sekä panostaminen tarvittaessa moniammatilliseen yhteistyöhön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7–9.)

Lain mukaan päivähoiton tehtävänä on tukea päivähoitossa olevien lasten vanhempia kasvatustehtävässä ja lapsen tasapainoisen kehityksen edistämiseksi. Päivähoitopaikan tulee tarjota lapselle jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet sekä suotuisa kasvuympäristö. Toiminnassa tulee huomioida lapsen ikä, yksilölliset tarpeet ja kulttuuriperinne. Tavoitteena on edistää lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Myös lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvua tulee tukea päivähoitossa. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973.)

3.2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan yhteistyötä, jossa ihmisillä on yhteinen työ suoritettavana tai ongelma ratkaistavana. Moniammatillisessa yhteistyössä ihmiset yhdistävät tietonsa ja osaamisensa. Yhteistyön tavoitteena voi olla myös uusien näkemysten löytäminen, koska eri ammattiryhmät tuovat mukanaan erilaisia näkökulmia. (Isoherranen 2005, 14, 17; Mönkkönen 1996, 62; Mönkkönen 2007, 127–128.) Jotta moniammatillista yhteistyötä voidaan toteuttaa, tarvitaan aikaa tarpeellisen tiedon kokoamiselle, prosessoinnille ja yhteisen näkemyksen rakentamiselle (Isoherranen 2008, 33).

Moniammatillisen yhteistyön käsitettä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja siihen kuuluu monenlaisia yhteistyömuotoja. Moniammatillinen yhteistyö on erityisesti asiakaslähtöistä työskentelyä, jossa pyritään huomioimaan asiakkaan elämän kokonaisuus ja hänen tarpeensa. Eri asiantuntijat kokoavat tiedot asiakkaasta yhteen ja niiden avulla pyritään luomaan yhteinen käsitys asiakkaan tilanteesta. Näin on helpompi rakentaa yhteiset tavoitteet sekä miettiä keinoja ja toimenpiteitä ongelman ratkaisemiseksi. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33–34; Mönkkönen 1996, 62–63.) Moniammatillista yhteistyötä tehdään yhdessä asiakkaan muiden yhteistyötahojen kanssa. Verkotot voivat olla mukana aktiivisesti asiakkaan elämässä sillä hetkellä, tai ne voivat olla verkostoja, joiden kanssa asiakas on ollut yhteydessä joskus aikaisemmin. (Seikkula &

Arnkil 2009, 11.) Verkostot voivat koostua asiakkaan lähiomaisista, sukulaisista, ystäväistä sekä eri alojen viranomaisista (Virtanen 1999, 36).

Sosiaalialan ammattilaisten tulee edistää sellaista yhteistyötä, missä asiakas saa tarpeelliset palvelut ja hänen oikeudenmukaisuutensa toteutuu. Asiakasta autetaan parhaalla mahdollisella tavalla, kun työ on verkostoitunutta ja moniammatillista. (Hallintolaki 434/2003.) Sosiaalialalla moniammatillisessa yhteistyössä eri ammattilaiset huomioivat asiakkaan tilanteen kokonaisuudessaan. Tilanteessa pyritään luomaan yhteinen tavoite ja käsitys tarvittavista menetelmistä tai ongelmanratkaisusta. Yhteistyössä korostetaan asiakaslähtöisyyttä, tiedon ja näkökulmien yhteensovittamista, rajojen ylityksiä sekä eri verkostojen huomioimista. (Isoherranen 2005, 14,17; Kylmäniemi & Toivonen 2004, 22–24.) Jotta tieto voidaan koota asiakaslähtöisesti, on työntekijöiden löydettävä yhteinen ”kieli”. Myös toisten työntekijöiden erityisosaamisen tunnistaminen on ehdotonta. (Isoherranen 2007, 34.) Moniammatillista yhteistyötä tekevän tulee kyetä jakamaan tietoa selkeästi ja ottaa yhteistä vastuuta. On myös oltava halu oppia uutta ja olla asiantuntija yhtäaikaaisesti. Työntekijän pitää myös antaa tilaa ammatillisten rajojen ylityksille ja sopeuttaa tiimin tehtäviä asiakkaan tarpeen mukaisesti. (Isoherranen 2005, 14, 17.) Moniammatillisen yhteistyön sujumiseksi tarvitaan vuorovaikutuskulttuurin tunnistamista. Tietoisesti tulee myös pyrkiä vuorovaikutukseen, missä erilainen tieto voidaan saattaa yhteen. Yhteistyön vuorovaikutussuhteet korostuvat ja muuttuvat erilaisissa toimintaympäristöissä. (Isoherranen 2008, 36; Kylmäniemi & Toivonen 2004, 22–24.)

Isoherranen (2012, 5,100–148) on väitöskirjassaan tutkinut haasteita, joita eri asiantuntijat kohtaavat organisaatioissaan, kun lähdetään kehittämään moniammatillista yhteistyötä. Tutkimuksen tulosten mukaan keskeisiksi haasteiksi osoittautuivat sovitusti joustavat roolit, vastuu kysymysten määrittely, yhteisen tiedon luomisen käytännöt ja tiimityön sekä vuorovaikutustaitojen oppiminen. Haasteena nähtiin myös organisaation rakenteet, jotka eivät aina mahdollista yhteisen tiedon luontia ja yhteisen toimintamallin kehittämistä. NykYTEKniikan luomista mahdollisuuksista huolimatta organisaatio osoittautui vaikeasti ylitettäväksi pyrittäessä asiakaslähtöiseen työskentelyyn. Myönteisenä löydöksenä tutkimus nosti esiin sen, että moniammatillisesti hyvin toimivissa tiimeissä oli asiantuntijoiden keskinäistä tukea ja luottamusta. Niissä kehittyi sosiaalista pääomaa, joka auttoi työssä jaksamisessa. Tämän vuoksi kyseisissä tiimeissä haluttiin työskennellä.

Ammatilliset rajat määrittelevät merkittävästi asiantuntijoiden välistä vuorovaikutusta. Tämä vaikuttaa lastensuojeluasiakkaan kohtaamiseen ja ratkaisutapojen muodostamiseen (Uusikylä 1999, 58). Kaikki osapuolet näkevät asiakkaan tilanteen omasta näkökulmastaan, ja näin on hyvä muistaa, ettei yhteistä ongelmaa ole, vaan jokaisen tulee ajatella sitä oman roolinsa kautta (Mattila 2010, 110; Seikkula & Arnkil 2009, 34). Ennen ajateltiin, että mikäli yhteistä ongelmaa ei määritellä, tilannetta ei voitaisi ratkaista. Nykyään ajatellaan, että jokaisen tulee ratkoa tilannetta omasta näkökulmastaan, mutta moniammatillista yhteistyötä tehdessä jokaisen työntekijän tulee ottaa huomioon, miten toiset ratkovat omaa ongelmaansa, jotta tilanne voitaisiin korjata. (Arnkil & Eriksson 1999, 95.)

3.3 Työntekijän haasteet moninaisissa verkostoissa

Sosiaali- ja terveysalalla työelämän laadun kehitys on katkennut 1990- ja 2000 – luvuilla, sillä tätä ennen työntekijät kokivat työnsä palkitsevana ja antoisana (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 25). Suomessa sosiaali- ja terveysalalla 49 prosenttia kokee työn henkisesti raskaaksi. Alalla joutuu käsittelemään paljon kielteisiä tunteita ja muutenkin työ vaatii emotionaalista sitoutumista ja läsnäoloa. (Manka 2010, 52.) Työhyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilön voimavarojen, työn ja työympäristö- sekä työyhteisötekijöiden muodostamaa kokonaisuutta. Yksilön voimavaroihin kuuluvat muun muassa osaaminen, terveys ja sosiaaliset taidot. Työn ja työympäristön tekijöihin kuuluu esimerkiksi työn vaatimukset ja kuormittavuus. Johtaminen ja työilmapiiri kuuluvat työyhteisön tekijöihin. (Juuti 2010, 47.)

Eskelinen (2013, 28–37) on opinnäytetyössään tutkinut yhden sosiaalialan työyksikön työhyvinvointia ja työntekijöiden kokemuksia työssä jaksamisesta. Opinnäytetyön tulosten mukaan työhyvinvointi koostuu useista eri tekijöistä. Samat tekijät voivat toimia sekä edistävinä että haastavina tekijöinä työhyvinvoinnille. Näinä tekijöinä pidettiin työyhteisöä, työtä ja työhyvinvoinnin edistämistä organisaation taholta. Näiden asioiden toimiessa, työhyvinvointi lisääntyy ja jos niissä ilmenee ongelmia, se heikkenee.

3.3.1 Yhteistyön edellytyksenä asiakaslähtöisyys ja perheen luottamus

Sosiaalialan yksi keskeisimmistä periaatteista on asiakaslähtöisyys. Työntekijän tulee pyrkiä edistämään sen toteutumista työn kaikilla tasoilla. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan asiakkaan paikkaa, asemaa ja osallistumista. (Järvinen ym. 2012, 18; Talentia 2005, 11, 15–16.) Asiakaslähtöisyyden toteutuminen ei ole itsestään selvää, koska tilanteet eivät ole aina selkeitä tai helppoja. Myöskään asiakkaat eivät aina ole yhteistyöhaluisia. Näin ei aina pystytä toimimaan asiakkaan toivomalla tavalla, vaikka siihen tulisi pyrkiä. Asiakaslähtöisyyden toteuttamisessa on hyvä, että työntekijä säilyttää ammatillisuutensa, jotta löydetään erilaisia näkemyksiä ja ymmärrystä asioihin. (Kananoja 2007, 109; Talentia 2005, 11, 15–16.)

Laadukkaan työn lähtökohtana on työntekijän ja asiakkaan välille syntyvä luottamuksellinen suhde (Lappalainen & Turpeinen 1998, 29). Luottamus muodostuu kuulemisen ja kunnioituksen yhteisvaikutuksesta. Luottamuksen rakentuminen ei tapahdu hetkessä, vaan siihen tarvitaan useita kohtaamisia ja vuoropuheluja perheen ja työntekijän välillä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36; Talentia 2005, 15.) Luottamuksen rakentumista voi lisätä pitämällä asiakas tietoisena siitä, mihin hänen tietojansa tarvitaan tai käytetään. Kun suhde työntekijän ja asiakkaan välillä on luottamuksellinen, on asiakkaan helpompaa tehdä itseään koskevia päätöksiä. (Lappalainen & Turpeinen 1998, 29.) Kuulluksi tuleminen on tärkeä ja eheyttävä kokemus. Kuuntelu ja kuuleminen ovat vuoropuhelun keskeisimpiä asioita. Kuuleminen näyttäytyy toiselle aitona empaattisuutena, kiinnostuksena ja rehellisyytenä. Näin omilla ilmeillä ja eleillä voi viestittää puhujalle, että on halukas kuuntelemaan. Kuuntelijan tulee myös haluta ja uskaltaa ottaa vastaan toisen viestit, vaikka se vaatii erilaisten tunteiden, kuten suuttumuksen ja ahdistuksen hyväksymistä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32; Kauppila 2006, 182–183.) Kunnioittamiseen kuuluu toisen ihmisen arvostaminen ja hyväksyminen sellaisenaan. Avoimuudella ja myönteisyydellä voidaan viestittää toiselle kunnioitusta. Kunnioituksen puute taas näyttäytyy toisen mitätöimisenä tai viestimisellä, ettei hänen mielipiteillään ole merkitystä. Toista ihmistä voidaan oppia kunnioittamaan kuuntelun kautta, jonka jälkeen todellinen vuorovaikutus voi syntyä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.) Luottamus on erityisen tärkeää, kun työn tavoitteena on vaikuttaa asiakkaaseen itseensä tai hänen perheensä tilanteeseen (Lappalainen & Turpeinen 1998, 29).

Luottamus on tärkeintä asiakassuhteessa ja se muodostuu useista tekijöistä (Kananaja 2007, 109; Mattila 2007, 23). Merkittävänä osana luottamukselliseen suhteeseen kuuluu vaitiolovelvollisuus, joka on myös laissa kirjattu. Asiakkaan asioista ei saa puhua ulkopuolisille ja asiakkaan henkilöllisyys ei saa tulla ilmi, mikäli hän ei itse sitä halua. Luottavuuteen kuuluu se, että työntekijä osaa ja tekee työnsä hankkien siihen tarvittavat tiedot ja taidot. Lisäksi työntekijän tulee aina toimia asiakkaan parhaaksi. (Mattila 2007, 23–25.) Luottamus rakentuu vuorovaikutuksessa, kun työntekijä ja asiakas käyvät läpi yhteisymmärryksiä ja erimielisyyksiä. Jotta luottamus säilyy, tulee asiakkaan ja työntekijän välillä olla molemmin puolinen kunnioitus ja asiakkaan tulee kokea, että hän tulee kuuluksi sekä ymmärretyksi. Jotta asiakas tulee ymmärretyksi, vaatii se työntekijältä aitoa asiakkaan ja hänen elämänsä todellisuuden kuulemistä. Aito asiakkaan kunnioittaminen näkyy työntekijän asenteessa ja tavoissa tehdä työtä. (Järvinen ym. 2012, 21; Mattila 2007, 23–25.)

Haasteita työntekijän ja asiakkaan väliselle vuorovaikutuksen toteutumiseen on useita. Jo työntekijän ja asiakkaan välinen asetelma asettaa jännitteitä, koska työntekijän on usein pyrittävä muokkaamaan asiakkaan asenteita tai identiteettiä toivottuun suuntaan, jotta asiakkaan tilanne saataisiin ratkaistua. Asiakaslähtöisyyden toteutumiseen tulee haasteita, jos asianomaisia on useita. Usein asiakkaiden ajatukset ja tulkinnat ovat erilaisia, yhteen sopimattomia. (Juhila 2006, 251–252; Talentia 2005, 12–16.) Lisäksi instituutioiden määrittelevät kriteerit vaikeuttavat asiakaslähtöistä työskentelyä. Instituutio voi edellyttää asiakkaalta tietynlaisia ongelmia, jotta hän voi olla kyseisen paikan asiakas. (Juhila 2006, 251–252; Mönkkönen 2007, 14; Talentia 2005, 12–16.)

3.3.2 Moniammatillinen yhteistyö vaatii aikaa ja avoimuutta

Moniammatillinen yhteistyö ei periaatteessa ole minkään tahon perustehtävä, mutta erikoistunut auttamistyö tuo eteen tilanteita, joissa asiakasperhe tekee erikseen yhteistyötä useiden erikoistuneiden ammattilaisten kanssa. Tällaisessa yhteisasiakkuudessa palvelujärjestelmä joutuu miettimään työnjakoaan. (Arnkil & Eriksson 1999, 72–73; Pyhäjoki 2005, 82.) Moniammatillisen yhteistyön muotoutuminen ja vakiintuminen eivät onnistu hetkessä. Parhaimmillaan moniammatillisessa yhteistyössä eri osapuolet täydentävät toisiaan. Tällöin työntekijät tietävät kehen voi ottaa yhteyttä, kun tarvitaan heidän asian-

tuntemustaan. Näin moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa asiakkaille, että he saavat apua asiantuntijoilta, jotka todella tuntevat asiansa. (Mattila 2010, 112–113; Virtanen 1999, 35–36.)

Viranomaisten välisissä yhteistyötilanteissa esiintyy paljon erilaisia tunnelatauksia, toimintakulttuureita ja tulkintaongelmia, joiden käsitteleminen voi olla vaikeaa. Tällaisten haasteellisten vuorovaikutustilanteiden välttämiseksi tulisi pyrkiä avoimuuteen, sillä se on tärkeä edellytys sujuvalle yhteistyölle. Lastensuojelutyössä avointa verkostotyötä vaikeuttaa salassapitovelvollisuus, joka hankaloittaa työskentelyä sekä asiakkaiden että muiden viranomaisten kanssa. (Virtanen 1999, 37.)

Moniammatillisen yhteistyön toteutumisessa on myös haasteita, sillä sen onnistuminen vaatii toimijoilta sitoutumista ja halua toimia asiakkaan hyväksi. Ongelmat liittyvät usein verkoston johtamiseen, sen pelisääntöihin ja roolien epäselvyyteen. (Virtanen 1999, 35–36.) Lisäksi kiire, työpaineet sekä selkeiden tavoitteiden ja tiedon puute ovat usein lastensuojelussa moniammatillista yhteistyötä haittaavia tekijöitä (Uusikylä 1999, 61). Myös työnjako- ja vastuukysymykset ovat asioita, joiden hoitamattomuus tekee yleensä moniammatillisesta yhteistyöstä epämääräisen (Heino 1999, 29).

Lastensuojelu verkostoi erityisesti ihmisiä. Syynä tähän on muun muassa palvelujärjestelmän sektoroituneisuus, mutta suurimpana syynä tähän pidetään kuitenkin lastensuojelussa käsiteltävien asioiden helppoa hajoamista, sekä kriisiytymistä. Asiakkaat työskentelevät eri alojen työntekijöiden kanssa, koska nykyään on paljon erikoistuneita ammattilaisia. Näin asiakkaat joutuvat usean palvelun piiriin, sillä asioita ei hoideta muualla, jos tarjolla on tilanteelle ominaisia asiantuntijoita. Tällaisen toiminnan huonona puolena kuitenkin on, että se hajottaa tilanteen kokonaiskuvaa, sillä työntekijät eivät aina ole tietoisia, miten toiset asiantuntijat auttavat asiakasta. (Arnkil & Eriksson 1999, 72–73.) Lastensuojelun asiakastilanteissa moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on saada tukea ja voimavaroja lastensuojelun asiakkaana oleville perheille heidän luonnollisista ja viranomaisverkostoista. Päämääränä on myös saada perheen luonnollinen verkosto ja viranomaisverkosto, eli ne ammattilaiset jotka tekevät yhteistyötä perheen kanssa, parempaan yhteistyöhön. (Kettunen ym. 2001, 73–74.)

3.3.3 Työntekijän omat voimavarat avainasemassa

Sosiaalialalla yksi työhyvinvointia haastava tekijä on myötätuntouupuminen (Nissinen 2008, 59). Sosiaalityö, jossa painotetaan huolenpitotyötä lisää työntekijän työuupumisriskiä, koska työntekijän tulee sitoutua asiakkaan auttamiseen, tukemiseen ja asettua heikomman puolelle. Työntekijän asettuminen asiakkaiden tilanteisiin ja tätä kautta syntyvä myötätunto tuovat tilanteisiin mukaan erilaisia tunteita, kuten surua, epätoivoa ja vihaa. Tällainen työ kuormittaa erityisesti työntekijää. (Juhila 2006, 187–188.)

Myötätuntouupuminen eroaa tavallisesta työstressistä ja väsymyksestä siten, että myötätuntouupuminen on kokonaisvaltaisempaa ja pitkäkestoisempaa. Ihmissuhdetyössä työntekijä kuormittuu emotionaalaisesta altistumisesta. Tähän vaikuttavat työntekijän samaistumisen- ja empatiankyky, joiden avulla hän ymmärtää asiakkaan tuentarpeen ja haluaa toimia asiakkaan hyväksi. Hyvä empatiakyky on tärkeä ominaisuus ihmissuhdetyössä toimivalle, mutta se nostaa myös riskiä emotionaaliseen kuormitukseen. Ympäristö- ja taustavaikuttajat liittyvät keskeisesti myötätuntouupumisen prosessiin, sillä emotionaalisen kuormituksen ja ulkopuolisten tekijöiden uuvuttaessa myötätuntouupumisen riski kasvaa. (Nissinen 2008, 59–60.)

Kykyä irrottaa omat tunteet työstä pidetään yleisesti ammatillisuuden merkinä. Kuitenkin omien tunteiden tunnistamisella ja erittelemisellä voidaan vähentää uupumisriskiä. (Juhila 2006, 188–189.) Ehkäisy- ja hoitokeinot ovat myötätuntouupumiselle samanlaisia kuin työuupumiselle yleensä. Kouluttaminen, työnohjaus ja yhteisön kehittäminen ovat hyviä tapoja vaikuttaa kaikenlaiseen uupumiseen työpaikalla. Sekä levon että toiminnan mielekäs vaihtelu ja virkistystoiminta, ovat asioita, joilla työntekijä voi itse vaikuttaa työ- ja myötätuntouupumisen ehkäisemiseen. Myös työpaikan yleiset asenteet vaikuttavat vahvasti myötätuntouupumisen ennaltaehkäisyssä. (Nissinen 2008, 185–186.)

Kiire ja aikapaineet ovat lisääntyneet kymmenen prosenttia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kireät ja kiireiset aikataulut kuuluvat ammatti- ja toimialojen haasteisiin. Sopivassa suhteessa oleva aikapaine on hyvä asia yksilölle ja se helpottaa työssä toimimista. Pitkään jatkuessaan aikapaine synnyttää hallitsemattomuuden tunnetta. Tämän seurauksena stressi ja terveysongelmat kasvavat. (Koivisto 2001, 90, 148–149; Numme-

lin 2008, 22, 25; Manka 2010, 52–53.) Ihmisillä, jotka kokevat jatkuvaa kiirettä, on havaittavissa enemmän unettomuutta, ärtyneisyyttä ja väsymystä verraten ihmisiin, jotka kokevat vähemmän kiirettä. Myös fyysiset oireet, kuten päänsärky, vatsavaivat ja selkäkivut lisääntyvät. (Nummelin 2008, 22, 25; Manka 2010, 53.)

Myös työntekijämäärällä on merkitystä stressin syntymiseen. Mikäli työntekijöitä on vähän, eikä töitä ehdi tehdä normaaleissa työajoissa, ei joustamiseen ole mahdollisuutta ja näin yllättävät tilanteet kasvattavat stressiä. Muuttuneiden tilanteiden järjestely ei usein onnistu toivotulla tavalla, vaan työntekijät väsyttävät itsensä. (Nummelin 2008, 22, 25; Manka 2011, 14–15.) Jokainen ihminen reagoi eri tavoin stressiin. Ihmisen biologinen puolustusjärjestelmä heikkenee stressin jatkuessa pitkään. Näin ihminen altistuu joko psyykkisille tai fyysisille oireille. Stressaantunut henkilö ei pysty keskittymään työhönsä, vaan ahdistus, ärtyneisyys ja huolestuneisuus valtaavat mielen. Väsymyksen seurauksena työmotivaatio voi laskea ja päätöksentekokyky heiketä. Myös erilaisten kokonaisuuksien hahmottaminen muuttuu vaikeaksi. Kun ihmisen voimavarat vähenevät, yksilön itseluottamus vähenee ja epäonnistumisten määrä kasvaa. Ihmisen kestävyys ylittyy myös herkästi stressin jatkuessa liian pitkään, näin yksilö saattaa menettää malttinsa tai ahdistua ihan pienestäkin elämän lisähaasteesta. (Nummelin 2008, 22, 25.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden ja moniammatillisen verkoston kanssa Koillismaan kunnassa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää onko yhteistyötä tarvetta parantaa ja mikäli sille ilmenee tarvetta, kuinka se tehdään.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia työntekijöillä on yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa?
2. Millaisia kokemuksia työntekijöillä on moniammatillisesta yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon yhteistyöverkoston kanssa?
3. Miten työntekijät haluavat yhteistyötä kehitettävän Koillismaan kunnassa?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyö on mukana Lapsen hyvä arki 2 -hankkeessa, joka on käynnissä Pohjois-Pohjanmaalla ja on osa PaKaste 2 -hanketta. Pohjoisen alueen Kaste-hanke on yksi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen hankkeista, josta PaKaste 1 -hanke on jo saatettu loppuun ja PaKaste 2 -hanke on käynnissä vuoden 2013 lokakuun loppuun asti. (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012 b.)

Lapsen hyvä arki 2 -hankkeen pääasiallisena tavoitteena on juurruttaa hankkeen ensimmäisessä vaiheessa kehitettyjä toimintamalleja. Tavoitteena on jatkaa kehitettyjen toimintamallien levittämistä ja juurruttamista. Erityisenä kehittämisen kohteena ovat varhaislapsuuden kasvuympäristöt ja niihin liittyvät varhaisen tuen ja osallisuuden sekä syrjäytymisen ehkäisyn työmenetelmät moniammatillisissa verkostoissa. Hankkeen pääpaino on moninaisen perhetyön, neuvolatyön ja varhaiskasvatuspalveluiden kehittämisessä. (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012 a.)

Opinnäytetyön tutkimuskohteena on eräs Koillismaan kunta ja tämän kunnan lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijät. Paikkakuntaa ei opinnäytetyössä määritellä tarkasti, jotta haastateltavien anonyymiteetti ei vaarannu. Kyseinen paikkakunta on määritelty opinnäytetyössä pieneksi, koska sen asukasluku on alle 4000 henkilöä ja asukastiheys on 1,1 asukasta neliökilometrillä (Väestötietojärjestelmä 2013; Kunnat.net 2013).

Haastateltavat koostuivat neljästä työntekijästä, jotka työskentelevät joko lastensuojelun, neuvolan tai varhaiskasvatuksen työkentillä. Kaksi haastateltavaa tuli lastensuojelusta ja yksi haastateltava sekä neuvolasta että varhaiskasvatuksesta. Haastattelut suoritettiin kyseisessä Koillismaan kunnassa työntekijöiden omilla työpaikoilla. Haastattelut on hyvä suorittaa paikassa, joka on haastateltavalle tuttu ja turvallinen, näin on todennäköisempää saada onnistunut haastattelu (Eskola & Vastamäki 2001, 28). Opinnäytetyön osallistumisprosentti oli 100 prosenttia, eli kaikki tavoitellut työntekijät osallistui-
vat haastatteluun.

5.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyössä käytetään laadullista tutkimusmenetelmää, koska halutaan selvittää työntekijöiden henkilökohtaisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, ja siinä pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimukseen. (Bell 1999, 10–11; Hirsjärvi, Remes & Sajaavaara 2009, 161; Kylmä & Juvakka 2007, 22–23.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata jotain ilmiötä, eikä niinkään pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin (Flick 2009, 15, 16; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85).

Opinnäytetyössä kartoitetaan erään Koillismaan kunnan työntekijöiden yhteistyötä lastensuojelun avohuollon perheiden ja moniammatillisen verkoston kanssa sekä sen toimivuutta, koska niitä ei ole aiemmin tutkittu. Opinnäytetyöhön valikoidut haastateltavat ovat sidoksissa tutkittavaan ilmiöön ja sen toimintaympäristöön sekä yhteisöön, mikä on ominaista laadulliselle tutkimukselle (Kylmä & Juvakka 2007, 79–80).

Opinnäytetyössä halutaan selvittää jokaisen työntekijän henkilökohtaisia kokemuksia yhteistyöstä. Näiden kokemusten pohjalta voidaan koota yhteen asioita, joita tarvitaan yhteistyön toteutumiseksi ja siihen miten yhteistyötä voitaisiin kehittää. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on mahdollisimman paljon tietoa ja omakohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta (Kylmä & Juvakka 2007, 80; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullisessa tutkimuksessa saadaan myös selville merkityksiä, joita ihmiset antavat tutkittavalle aiheelle ja tapahtumille (Hirsjärvi & Hurme 2010, 28).

Laadullista tutkimusotetta käytetään, kun halutaan selvittää tapahtumien yksityiskohtaisia rakenteita ja kun halutaan tietää eri toimijoiden merkityksiä tietyssä tapahtumassa (Metsämuuronen 2001, 14; Tuomi & Sarajärvi 2002, 19). Tutkimusotetta voidaan käyttää myös, kun halutaan tutkia luonnollisia tilanteita tai oltaessa kiinnostuneita tietyn tapauksen syy-seuraussuhteista (Metsämuuronen 2001, 14). Opinnäytetyössä on tarkoituksena kuvata sekä työntekijöiden että asiakkaiden toimintatapoja ja käytäntöjä, jotka joko helpottavat tai vaikeuttavat yhteistyön onnistumista.

5.2 Haastattelumenetelmänä teemahaastattelu

Haastattelulla tarkoitetaan henkilökohtaista haastattelutilannetta, jossa esitetään suullisesti niin kysymykset kuin vastaukset. Vastaukset kirjataan ylös. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73.) Opinnäytetyössä käytetään teemahaastattelua aineiston keräämismenetelmänä, koska työntekijöiltä halutaan saada henkilökohtaista tietoa ja kuvaavia esimerkkejä tutkittavasta aiheesta. Näin tutkittava ilmiö tulee parhaiten esille. (Eskola & Vastamäki 2001, 25; Hirsjärvi & Hurme 2010, 35; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72.)

Opinnäytetyössä halutaan saada selville työntekijöiden omia henkilökohtaisia kokemuksia, jotka liittyvät tutkittavaan tilanteeseen. Haastattelun etuna nähdään vuorovaikutus ja laajat kokonaisuudet, joihin haastattelu suunnataan. Haastattelutilanteessa voidaan pyytää haastateltavaa perustelemaan mielipiteitään, minkä avulla vastauksista saatavaa tietoa voidaan selventää ja syventää. Haastattelun avulla voidaan saada selville vastausten taustalla olevia syitä, koska ei kielelliset vihjeet helpottavat ymmärtämään haastateltavan vastauksia. Haastattelu sopii myös paremmin tilanteisiin, joissa halutaan puhua vaikeista tai aroista asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73; Hirsjärvi & Hurme 2010, 34–36.)

Haastattelemisen sisältää myös haittapuolia. Haastattelu on vaativaa ja sen suorittamiseen tarvitaan taitoa ja kokemusta. Haastattelu vie myös paljon aikaa, sillä esimerkiksi haastattelun toteutus, haastattelun sopiminen ja haastattelu aineiston litterointi ovat aikaa vieviä. Myös itse haastateltava saattaa heikentää haastattelun luotettavuutta, sillä hän voi antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Bell 1999, 135, 143; Hirsjärvi & Hurme 2010, 35.)

Teemahaastattelulle tyypillistä on valmiiksi määritellyt teemat, joiden mukaan haastattelussa edetään. Kuitenkin aiheiden käsittelyjärjestys on teemahaastattelussa vapaa ja siinä voidaan käsitellä eri teemoja halutussa järjestyksessä tai tilanteen mukaan. Kysymyksiä ei siis ole määritelty tarkkaan muotoon, eikä valmiita vastausvaihtoehtoja ole. (Flick 2009, 156–157; Eskola & Vastamäki 2001, 26; Hirsjärvi & Hurme 2010, 36, 48; Kylmä & Juvakka 2007, 64; Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Teemahaastattelua käytetään aineiston keräämismenetelmänä erityisesti, kun halutaan kuvaavaa materiaalia tutkittavasta ilmiöstä (Metsämuuronen 2001, 40–42). Teemahaastattelun avulla pyritään saa-

maan mahdollisimman konkreettisia esimerkkejä tilanteista ja tekijöistä, jotka liittyvät yhteistyön toteuttamiseen.

Aineisto kerätään opinnäytetyöhön yksilöhaastatteluina, koska ryhmähaastattelun haittana voi olla, ettei kaikkien ryhmään kuuluvien ääni tule kuuluviin. Myös valtahierarkialla on merkitystä ryhmähaastattelussa, koska se määrittää sitä, mistä asioista tilanteessa puhutaan. (Flick 2009, 195–196; Hirsjärvi & Hurme 2010, 63.)

5.3 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa perusanalyysimenetelmänä käytetään sisällönanalyysiä, jolla tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä. Sisällönanalyysi voidaan jakaa kahteen analyysiin, joita ovat induktiivinen ja deduktiivinen. Jako muodostuu sen mukaan, kuinka päätelmät analyysissä tehdään. (Flick 2009, 323–325; Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 97.) Opinnäytetyössä käytetään induktiivista sisällönanalyysiä, joka etenee yksittäisestä tiedosta yleiseen, lopuksi tieto kootaan laajemmaksi kokonaisuudeksi. Kyseinen analyysimenetelmä sopii tähän opinnäytetyöhön, koska analyysiyksiköitä ei sovita etukäteen, vaan ne nousevat aineistosta opinnäytetyön tutkimuskysymysten mukaan. Aineistoa tutkitaan mahdollisimman avoimin kysymyksin, jotta saadaan selville, mitä aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä. Aikaisemmalla tiedolla, havainnolla tai teorioilla ei siis ole merkitystä analyysin lopputuloksen kannalta, koska analyysi on aineistolähtöistä. (Kylmä & Juvakka 2007, 112–113, 117; Tuomi & Sarajärvi 2002, 97.)

Haastattelujen suorittamisen jälkeen aineisto litteroidaan, jotta sitä voidaan käyttää aineiston analysoinnin muissa vaiheissa (Kylmä & Juvakka 2007, 110). Aineisto puretaan sanatarkasti, vaikka näin ei ole välttämätöntä tehdä teemahaastattelulla kerätylle aineistolle. Tässä opinnäytetyössä on kaksi tekijää ja molemmat käsittelevät aineistoja. Näin varmistetaan, ettei väärinymmärryksiä pääse tapahtumaan. Aineiston purkamisen jälkeen, aineisto teemoitellaan, jotta nähdään, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138–142.)

Teemoittelun jälkeen aineisto pelkistetään. Auki kirjoitetusta aineistosta karsitaan pois epäolennaiset asiat. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite ohjaavat aineiston pelkistämistä, sillä siinä pyritään löytämään niiden kannalta olennaista tietoa aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111; Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Pelkistämisen jälkeen alkuperäisilmaukset korostetaan värein haastatteluaineistoon. Tällainen koodaus on pohjana alkuperäisilmauksien pelkistämiseksi ja se auttaa myöhemmin ryhmittelemään ilmaukset. (Kylmä & Juvakka 2007, 117.)

Aineisto ryhmitellään alkuperäisten ilmausten pelkistämisen jälkeen. Tällöin aineistoa käydään läpi tarkasti ja siitä etsitään eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä, jotka ryhmitellään omiksi luokiksi. Luokka nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä, kuten tutkittavan ilmiön piirteellä tai ominaisuudella. Ryhmittelyssä on useampi vaihe. Aluksi syntyy alaluokkia, joista siirrytään yläluokkiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 118; Tuomi & Sarajärvi 2002, 112–115; Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Aineiston ryhmittelyä seuraa aineiston abstrahointi, missä muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä alkuperäisinformatiossa käytetyistä kielellisistä ilmauksista. Aineiston ryhmittelyn katsotaan olevan osa abstrahointia, sillä abstrahoinnissa jatketaan luokkien yhdistelemistä pääluokaksi asti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112–115; Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Opinnäytetyössä ryhmittelyt kootaan kaavioiksi, jotka liitetään opinnäytetyöhön.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Kokemukset perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä pääosin myönteisiä

Tutkittaessa työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa, haastattelut osoittivat, että yhteistyö perheiden kanssa koettiin pääosin myönteiseksi. Haastateltavat ovat toteuttaneet menetelmiä asiakaslähtöisesti, mikä ilmenee siitä, että perheen avuntarve määrittää käytettävät menetelmät. Lisäksi 75 prosenttia haastateltavista koki, että käytettävien menetelmien vaikutukset ovat olleet myönteisiä.

Eihän kaikki sapluunat käy kaikille, että sehän on ihan fakta, siinä pitää olla sitä tilannetajua ja herkkyyttä, että miten alat sitä viemään eteenpäin.

Ne on tavallaan heränny sieltä, että jos on sellainen hankala tilanne tai että onki, että mehän on tehty ihan väärin, että tähänki löytyy helpompiakin konsteja.

Haastateltavat kokivat, että heidän toiminnallaan on merkittävä osuus lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa tehtävän yhteistyön onnistumisessa, mikä näkyy muun muassa siinä, että puolet vastaajista koki pienen paikkakunnan ammatillisesta näkökulmasta haastavana. Haastateltavat kokivat myös, että heiltä vaaditaan laajaa ammatillista osaamista.

Noh se on ainakin työntekijän kannalta raskasta tietenkin, kun on niin monta tonttia täytyy hallita, mutta jos aattelee sen asiakkaan kannalta, niin ne verkostot vähenee ja on sille asiakkaalle helpompi.

Sinulla on rohkeus sanoa ne asiat suoraan, ne ikävätkin asiat, niinku et ei kaunistella.--Sitten totta kai ymmärtää sen perheen tilanne, mutta ei voi ymmärtää liikaa, eli että säilyttää ammatillisuus ja se, et mistä tässä on kysymys.

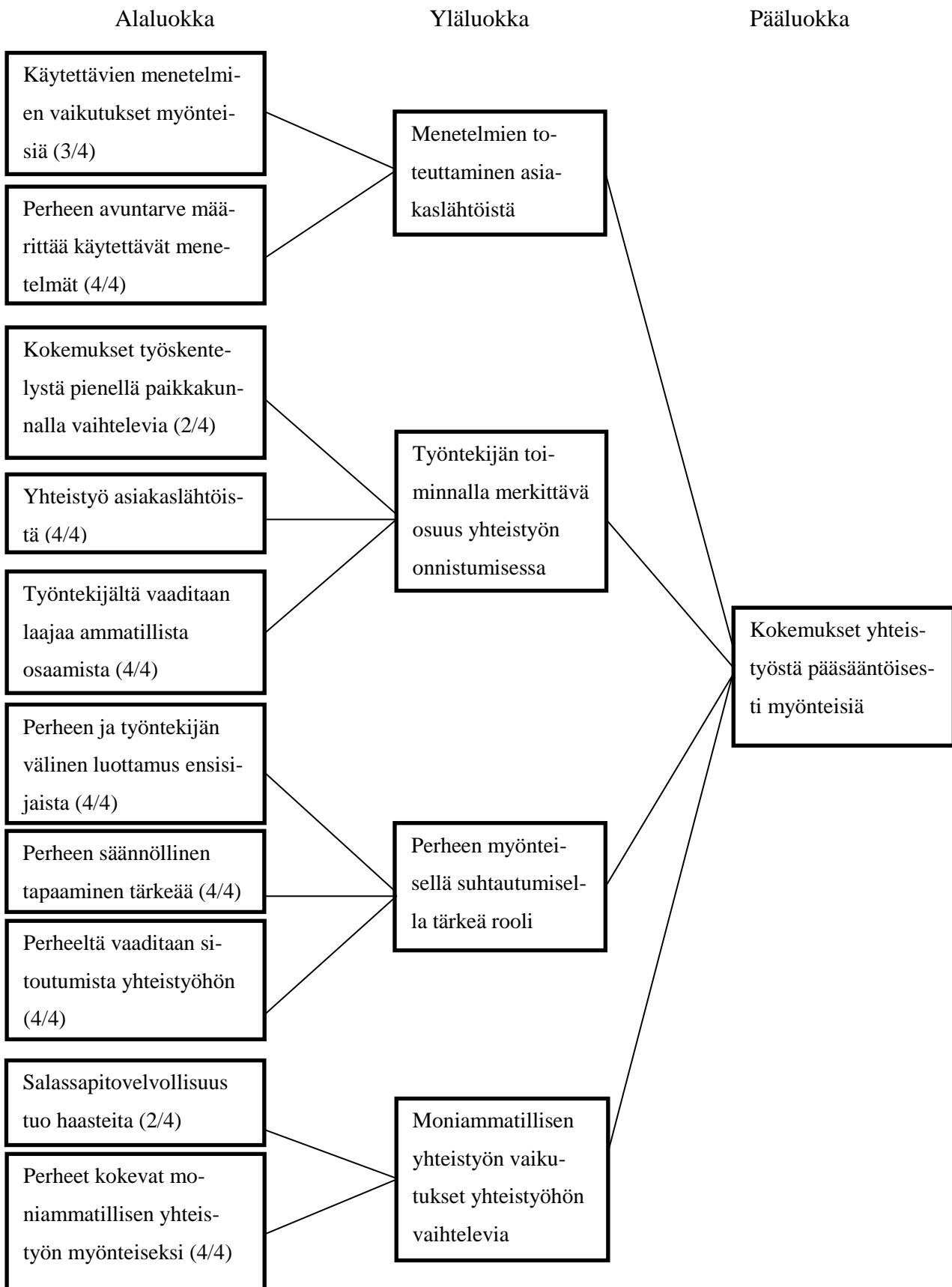
Analysointia tehdessä huomattiin, että työntekijät kokivat perheen myönteisen suhtautumisen olevan tärkeässä roolissa. He esimerkiksi kokivat, että heidän ja perheen välinen luottamus on ensisijaista, mutta he myös odottavat perheeltä sitoutumista yhteistyöhön.

Että minusta se on hirviän tärkeä se alkuvaihe, että miten sinä pääset sen perheen kanssa ja saat sen luottamuksen ja sillon niinku on tota hyvä ja toimiva se suhde työntekijällä ja perheellä.

Vanhempia vastuutetaan ja et ne jatkaa omalla tavallaan sitä työtä sitten kotona.

Moniammatillisen yhteistyön vaikutukset yhteistyöhön perheen kanssa koettiin vaihteleviksi, koska työntekijät kokivat, että perheiden mielestä moniammatillinen yhteistyö on myönteinen asia, mutta salassapitovelvollisuus tuo siihen haasteita.

Tekee selväksi, että ei oo kyse mistään juoruilusta, ainahan se täytyy perustella.

Kuvio 1. Työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa Koillismaan kunnassa.

6.2 Moniammatillinen yhteistyö koetaan myönteiseksi

Tutkittaessa työntekijöiden kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon yhteistyöverkostojen kanssa, haastattelut osoittivat, että moniammatillinen yhteistyö koettiin yhteistyöverkostojen kanssa myönteiseksi. Haastattelut osoittivat, että moniammatillista yhteistyötä haastavat yhteisen ajan löytäminen ja tiedonsiirto.

Nyt kun aattelee sosiaalityötä, missä tota aikapula on yks iso asia, että saadaan soviteltua sitten niitä, et löytyy semmonen yhteinen aika.

No jos ihan aattelee itseä niin sitä mieltii, et joskus sitä haluais kuitenkin tietää pikkusen enemmän, että mikä siellä jäytää tai jäytääkö siellä mikään siellä perheessä. Pikkusen olisin ehkä toivonut enemmän sitä avoimuutta, että pystys.

Työntekijät kokivat moniammatillisen yhteistyön tärkeäksi perheen asioiden ratkaisemisessa, mikä ilmenee muun muassa siinä, että 75 prosenttia haastateltavista koki moniammatillisen yhteistyön toimivan perheen parhaaksi. Haastateltavat kokivat myös moniammatillisen yhteistyön tärkeäksi.

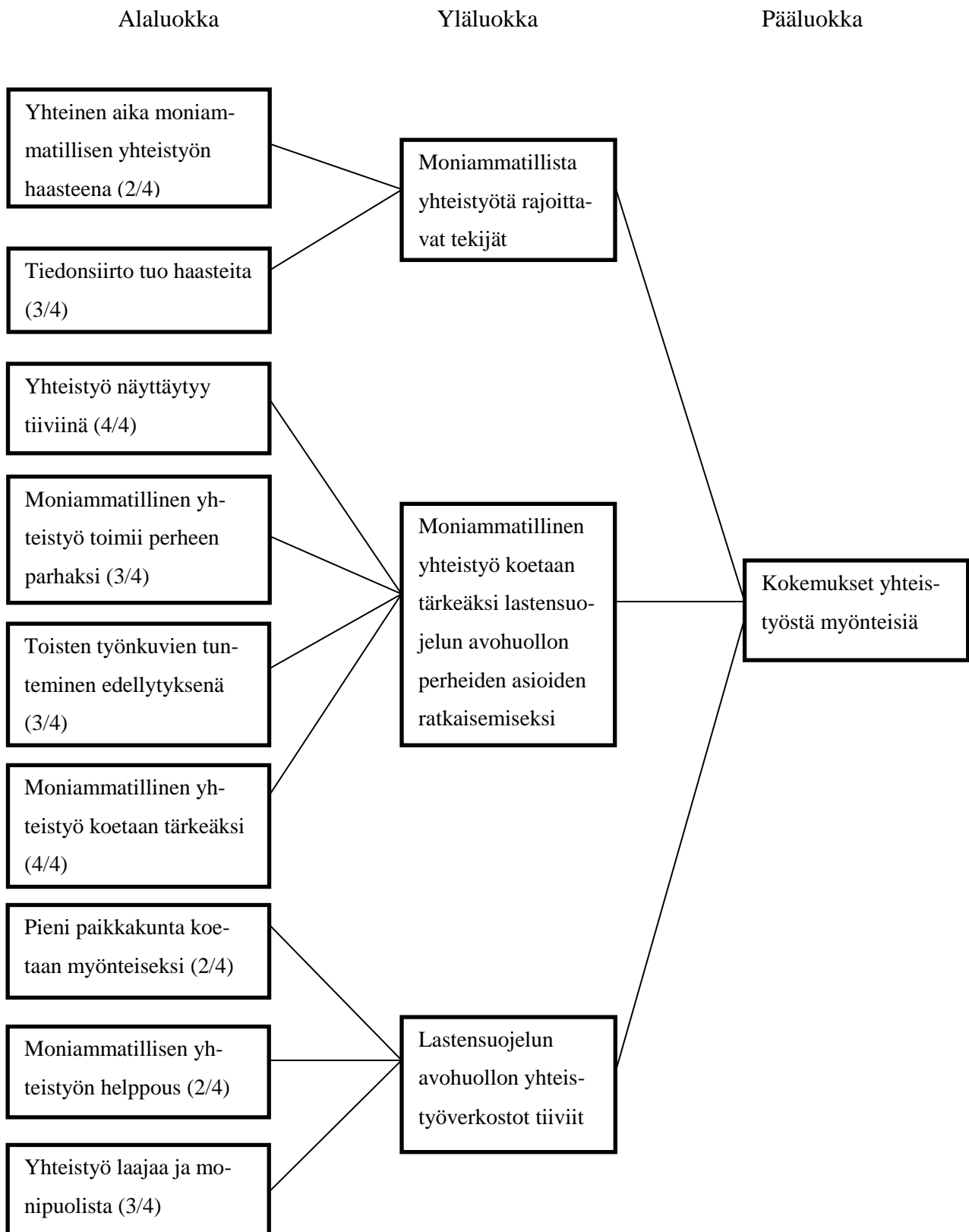
Omalla tavalla otat vastuun omasta työpanoksesta, mutta sitten se, et sä katsot sen koko työryhmän ja toiminnan siinä eli kaikkien niinku täytyy siihen sitoutua, et ei voi alkaa sooloilemaan tai, et sillain et en mä nyt tota tee tai toi on sun juttus.

Samalla oppii myös toiselta työntekijältä ja näkee sitä kautta asiat eri kantilta, sen toisen silmin.

Lastensuojelun avohuollon yhteistyöverkostot koettiin Koillismaan kunnassa tiiviiksi. Puolet haastateltavista koki pienen paikkakunnan myönteiseksi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta ja lisäksi he kokivat moniammatillisen yhteistyön toteuttamisen helpoksi.

Tietenkin se, kun kaikki on tuttuja täällä ja on ollut ite pitkään töissä, niin jotenkin se on kauheen mutkatonta ja vaivatonta, ja on helppo saada kiinni ja tietää ja tuntee ihmiset, että kyllähän se silleen kaavamaisempaa ja mutkallisempaa sitten isommalla paikkakunnalla on.

Minun mielestä niinku oikeestaan koko ajan, mitä oon täällä ollu niin moniammatillinen yhteistyö on ollut helppoa, jotenkin mutkatonta mun mielestä täällä pienellä paikkakunnalla.

Kuvio 2. Työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon yhteistyöverkostojen kanssa.

6.3 Työntekijöiden työhyvinvointiin tulisi panostaa

Tutkittaessa, miten työntekijät kehittäisivät yhteistyötä Koillismaan kunnassa, haastattelut osoittivat, että työntekijöiden työhyvinvointiin tulee panostaa. Analysoinnin aikana havaittiin, että työntekijät kokivat yhteisen vastuun jakamisen asiaksi, jota tulee kehittää. Vanhempien vastuuttamiseen ja moniammatillisen yhteistyön sujuvuuteen tulee panostaa.

Just tämmöseen, et sitoutetaan ja vastuutetaan heitä, et vanhemmat kantavat sen vastuun ja ottavat niistä asioista vinkin ja vaarin, miten toimia, koska se auttaa myös heitä.

Työntekijät kehittäisivät yhteistyötä priorisoimalla resursseja, kuten muun muassa lisäämällä työvoimaa ja panostamalla työnohjaukseen.

Ihanteellista olis jos mullekin saatas työpari, et yksinhän mää tätä pakeran tätä työtä.

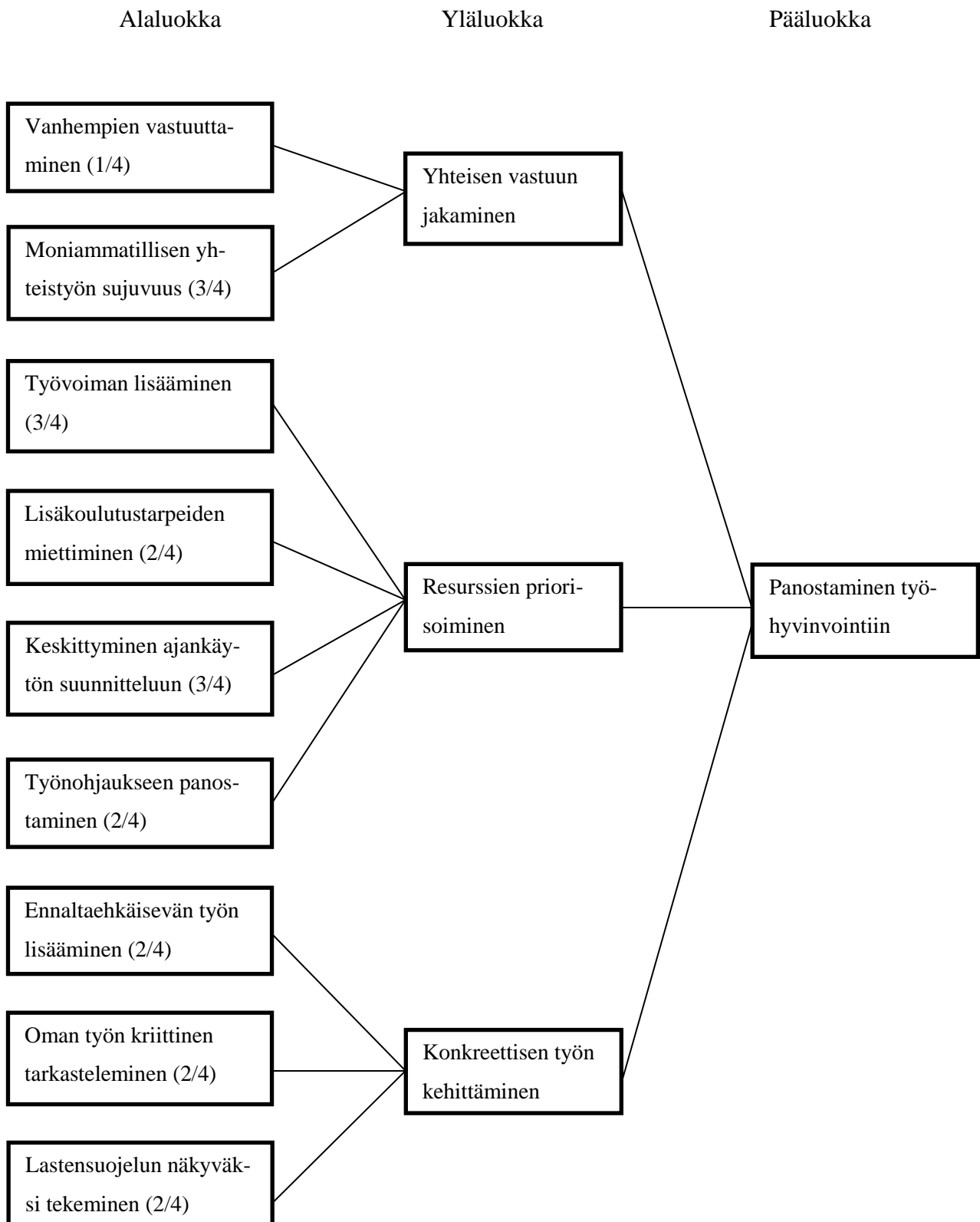
Se mikä meiltä puuttuu on se työnohjaus.---Meillä on yritetty sitä saada myös tälle puolelle, koska onhan täällä kuitenkin semmosia asioita joita haluais puhua.

Haastattelut osoittivat, että panostamalla konkreettiseen työhön, saadaan kehitettyä yhteistyötä. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että ennaltaehkäisevän työn lisäämiseen, oman työn kriittiseen tarkasteluun ja lastensuojelutyön näkyväksi tekemiseen tulee panostaa.

Oikeastaan semmoinen kehitys tähän ennakoivaan puuttumiseen, että jos se lähtis jo tuolta neuvolasta asti. Että jos saatas perhetyötä tuonne neuvolan puolelle, että heti vastasyntyneiden piiriin.

Et uusia ideoita sillä lailla ja sitä työnkuvaa jotenki muuttaa ja miten sen sitten aina ite kokee, et mikä on sitten sitä työtä.

Sitten saatas jotenkin sievemmäksi tämä lastensuojelun nimike, että se ei olis sellanen peikko.

Kuvio 3. Työntekijöiden ideoita yhteistyön kehittämisestä Koillismaan kunnassa

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

1. Työntekijöiden ja lastensuojelun avohuollon perheiden yhteistyöhön vaikuttaa useita tekijöitä. Työntekijän ammattitaito, pieni paikkakunta, perheet ja moniammatillinen yhteistyö ovat merkittävässä roolissa työntekijöiden kokemukseen yhteistyöstä. Nämä tekijät vaikuttavat kokemukseen sekä myönteisesti että kielteisesti.

2. Olosuhteet, kuten pieni paikkakunta ja yhteistyön tiiviys, tukevat usealla tavalla moniammatillisen yhteistyön toteuttamista. Ne vaikuttavat olennaisesti yhteydenpitoon, tiiviiseen ja vaivattomaan yhteistyön tekemiseen ja nämä lisäävät merkittävästi myönteistä kokemusta. Moniammatillista yhteistyötä haastavat tekijät eivät vaikuta kielteisesti kokemuksiin moniammatillisen yhteistyön toteutumisesta.

3. Yhteistyön sujumisen kannalta työhyvinvoinnilla on suuri merkitys. Työntekijän hyvinvointi korostuu, koska työnkuva on laaja ja työtä tehdään usein yksin. Työhyvinvointi on sidoksissa useaan tekijään. Työntekijällä on oma roolinsa työhyvinvoinnin edistämässä, mutta myös ulkoisilla tekijöillä voidaan vaikuttaa siihen. Panostamalla työssä jaksamiseen erilaisin keinoin, lisätään myönteisiä kokemuksia yhteistyöstä sekä lastensuojelun avohuollon perheiden että yhteistyöverkostojen kanssa.

8 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

8.1 Luotettavuus

Tutkimuksen päämääränä on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta (Kylmä & Juvakka 2007, 127). Opinnäytetyön luotettavuutta vahvistaa se, että käytettyjä lähteitä on arvioitu kriittisesti ja aineisto on kattava. Koska tällaiselle opinnäytetyölle oli tarvetta, on siitä saatava tietoa merkittävää kyseisen paikkakunnan lastensuojelutyön kentälle.

Aineisto on kerätty teemahaastattelulla, ja näin on voitu esittää tarkentavia kysymyksiä sekä selventää epäselviä kohtia haastattelutilanteessa. Näin on saatu mahdollisimman kattavat ja todenmukaiset vastaukset haastattelukysymyksiin. Tämä lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Aineiston laadun luotettavuuden vuoksi haastattelut on suoritettu yksin eli molemmat haastattelivat kahta työntekijää. Näin haastattelutilanne oli helpompi ja selkeämpi molemmille osapuolille. Aineiston luotettavuutta voi heikentää se, että alkuperäisilmauksia ei ole merkattu yhdessä haastatteluaineistoon väreihin, eikä niitä ole yhdessä pelkistetty, vaan tämä on tehty erikseen omiin haastatteluaineistoihin. Molemmat ovat tulkinneet haastatteluaineistoja omista lähtökohdistaan käsin, joten tässä vaiheessa tulkinnat aineistosta ovat voineet erota toisistaan. Opinnäytetyön uskottavuutta lisää, että tulokset lähetettiin haastateltaville arvioitavaksi. (Kylmä & Juvakka 2007, 128). Haastateltavat pitivät tuloksia paikkaansa pitävinä ja kokivat, että tuloksista ilmenee samankaltaiset kehittämisen ja mahdollisuuden kohdat, kuin mitä he itse näkevät ajankohtaiseksi kyseisellä paikkakunnalla.

Refleksiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tekijän on ymmärrettävä omat lähtökohdansa tutkimuksen tekijänä (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Refleksiivisyyttä pohdittaessa, koettiin hyvänä asiana se, että haastateltavat olivat meille tuntemattomia ja näin voitiin olla mahdollisimman objektiivisiä sekä haastattelutilanteessa että aineistoa analysoitaessa. Tutkimustuloksiin vaikuttaa se, millaisen merkityksen yksilö antaa tutkittavalle ilmiölle ja millaisilla välineillä tutkimus tehdään (Hirsijärvi & Hurme 2010, 151; Tuomi & Sarajärvi 2009, 20). Hanke valikoi haastateltaviksi kyseiset työntekijät. Pienestä paikkakunnasta johtuen haastateltavien valikoituminen tutkimukseen oli lähes

itsestään selvää, koska tutkimuksen aiheeseen soveltuvia työntekijöitä oli vähän. Työntekijöillä, joita haastateltiin, on luotettavin tieto tutkittavasta aiheesta, sillä heillä on omakohtaista kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Tämä lisää opinnäytetyön luotettavuutta.

Tutkimuksen siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimustulosten siirtämistä suoraan muihin vastaaviin tutkimusasetelmiin (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Tutkimuskohde oli erityinen, ja näin saatua tutkimustietoa ei voida suoraan yleistää kaikkien lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja neuvolan työntekijöiden yhteistyöhön lastensuojelun avoimuuden perheiden ja muiden verkostojen kanssa. Pienestä paikkakunnasta johtuen, tutkimusotoksen laajuus tekee tutkimuskohteesta erityisen. Tietoa voidaan hyödyntää samankaltaisissa tutkimuksissa, mutta tulokset eivät ole suoraan verrattavissa.

Vahvistettavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa on haastavaa, sillä eri tutkija voi päätyä eri tulkintaan saman aineiston pohjalta. Tämä ei kuitenkaan heikennä tutkimuksen luotettavuutta, vaan lisää monipuolista näkökulmaa tutkittavasta aiheesta. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Oma arvomaailmamme ja koulutuksen tuoma näkemys tutkittavasta aiheesta on vaikuttanut aineiston analysointiin. Luotettavuutta lisää se, että opinnäytetyön tekijöitä on ollut kaksi, tämä on vaikuttanut työn reflektointiin ja tuonut monipuolista näkemystä.

Opinnäytetyön rakenteesta on tehty selkeä ja helppolukuinen. Helppolukuisuutta lisäävät tulosten suorat lainaukset ja selkeät kaaviot, joissa on esitetty numeroin kuinka moni vastaajista on ilmaissut kyseisen asian. Nämä auttavat lukijaa tekemään omia tulkintoja aineistosta ja vertaamaan niitä tekijöiden tulkintoihin. (Flick 2009, 387; Tuomi & Sarajärvi 2009, 141.) Opinnäytetyön luotettavuutta pohdittaessa työhön käytetty aika on merkittävässä asemassa. Opinnäytetyön tekemisen aikataulussa pysyminen on mahdollistanut selkeän rakenteen tekemisen ja jokaiseen työvaiheeseen panostamisen. Suoritimme kaksi eri esihaastattelua. Tämä mahdollisti teemojen muokkaamisen ja molemmat saivat kokemusta haastattelutilanteesta. Esihaastattelun tarkoituksena on testata laadittua haastattelurunkoa ja sen toimivuutta, jotta sitä voitaisiin vielä kehittää ennen varsinaisia haastatteluja. Esihaastattelun avulla saadaan tietää myös haastattelun keskimääräinen pituus. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 72–73; Mäkinen 2006, 93.)

8.2 Eettisyys

Sosiaalialan erityinen suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin on perua siitä toteamuksesta, että sosiaalialan työ on saanut alkunsa juuri etiikkaan ja ihmisoikeuksiin liittyvien kysymysten pohtimisesta. Sosiaalialan ammattilainen toimii jatkuvasti erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa, siksi hänen täytyy olla kykenevä kyseenalaistamaan, sekä arvioimaan kriittisesti omaa toimintaansa. (Talentia 2005, 5–6.) Opinnäytetyöprosessin aikana olemme säännöllisesti sekä arvioineet että kyseenalaistaneet toimintaamme ja keskustelleet jatkuvasti tehdyistä valinnoista. Opinnäytetyön eettisyys on ollut mielessä prosessin alusta lähtien.

Tutkimusetiikan käsitteellä tarkoitetaan sitä, kuinka tehdään eettisesti hyvää ja luotettavaa tutkimusta. Tutkimusetiikkaan kuuluu yleiset tieteelliset käytännöt ja tiedeyhteisön sisäinen ohjaus. (Hirvonen 2006, 31; Kuula 2011, 34; Kylmä & Juvakka 2007, 139; Mäkinen 2005, 188–189; Mäkinen 2006, 172–174.) Tutkijan tulee ottaa huomioon monia eettisiä kysymyksiä tehdessään tutkimusta. Lähtökohtana tulee olla ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioitus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23–25; Mäkinen 2006, 148–149.) Tutkimusetiikan periaatteita ovat myös oikeudenmukaisuus, haitan välttäminen, avoimuus sekä rehellisyys ja luottamus (Flick 2009, 36–38; Hirvonen 2006, 31; Kuula 2011, 34–35; Kylmä & Juvakka 2007, 147). Opinnäytetyössä on otettu huomioon kyseiset periaatteet kaikissa työvaiheissa, kuten aihevalinnassa, aineiston keräämisessä ja luotettavuutta arvioitaessa.

Aiheen valinnassa tulee ottaa huomioon sen oikeutus, jolloin sille tulee olla perustelut laajemmasta tietoperustasta. Aiheen oikeutukseen kuuluu myös se, että tutkimuksen tekijän tulee arvioida tutkimuksen merkitystä yhteiskunnan kannalta. (Kylmä & Juvakka 2007, 144; Tuomi & Sarajärvi 2009, 129.) Opinnäytetyön idea nousi Lapsen hyvä arki 2 -hankkeen tarpeesta selvittää erään Koillismaan kunnan yhteistyötä. Näin tutkimuksella oli käytännön merkitystä tämän Koillismaan kunnan lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työkentällä. Aiheen oikeutusta arvioitaessa on syytä pohtia tutkimuksen sensitiivisyyttä. Tutkimuksen sensitiivisyydellä voidaan tarkoittaa tutkimukseen osallistuvien ihmisten haavoittuvuutta tai tutkittavan ilmiön arkaluontoisuutta. (Flick 2009, 41; Kylmä & Juvakka 2007, 144–145.) Pohdittaessa opinnäytetyön sensitiivisyyttä, olemme kokeneet, ettei opinnäytetyön aihe ollut erityisen arkaluontoinen. Opinnäyt-

tetyön arkaluontoisuus perustui suurimmilta osin haastateltavien salassapitovelvollisuuteen.

Tutkimukseen osallistuvien tulee osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä tulee olla mahdollisuus keskeyttää mukana olemisen myös tutkimuksen aikana (Kuula 2011, 142–143; Mäkinen 2006, 93–95; Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Opinnäytetyöhön osallistuville tehtiin saatekirje, jossa kerrottiin opinnäytetyön aiheesta ja jonka avulla kartoitettiin osallistumishalukkuutta. Tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä on hankittu myös tietoon perustuva suostumus, jonka päätarkoituksena on haitan aiheuttamisen välttäminen (Kylmä & Juvakka 2007, 149; Mäkinen 2006, 94).

Tulosten raportoinnissa eettisyys tarkoittaa avoimuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta työn kaikkien vaiheiden kohdalla. Eettisessä arvioinnissa tutkijan tulee arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja tuoda esille tekijät, jotka vaikuttavat luotettavuuteen. (Kylmä & Juvakko 2007, 154–155; Mäkinen 2006, 171.) Opinnäytetyössä haastatteluaineisto litteroitiin sanatarkasti ja raportointivaiheessa analysointi kuvattiin tarkasti, esimerkiksi kuvioita käyttäen. Myös luotettavuutta on arvioitu rehellisesti.

Tutkijan tulee suojella tutkimukseen osallistuvia. Tähän velvoittavat tutkimuseettikka, kansainväliset sopimukset ja Suomen lait. Tämän vuoksi tulee pohtia kuinka paljon tietoa tutkimukseen annetaan sekä osallistuvista että paikasta jossa tutkimus suoritetaan. (Kuula 2006, 124; Kylmä & Juvakka 2007, 154–155; Mäkinen 2006, 114–115.) Opinnäytetyössä ei paljasteta, mistä paikkakunnasta on kyse, jotta työntekijöiden ja heidän kanssaan yhteistyötä tekevien perheiden henkilöllisyys pysyy salassa. Tulosten raportoinnissa ei ole nimetty tai numeroitu vastaajia, jotta vastauksia ei voida yhdistää kehenkään yksittäiseen vastaajaan. Näin varmistetaan vastaajien anonymiteetti. Tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden turvaaminen ei ole vain anonymiteetin varmistamista, vaan on myös tärkeää turvata haastatteluaineistojen luottamuksellisuus noudattamalla hyviä tietosuojakäytäntöjä. (Kuula 2006, 124, 131–132; Mäkinen 2006, 120, 148–149.) Haastatteluaineistoa ei ole käsitellyt muut kuin opinnäytetyön tekijät ja haastatteluaineisto tuhottiin asianmukaisesti.

9 POHDINTA

Opinnäytetyö on kyseisen kunnan työntekijöiden kannalta merkityksellinen, koska se antaa tietoa yhteistyöstä lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa. Myös moniammatillisen työn tilanteesta saadaan tärkeää tietoa, jota työntekijät voivat hyödyntää jokapäiväisessä työssään. Opinnäytetyön tuloksista on pääteltävissä, mitkä asiat moniammatillisen yhteistyön toimimisen kannalta ovat tärkeitä ja mihin asioihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Työntekijät saavat tietoa yhteistyön kehittämisalueista lastensuojelun avohuollon perheiden ja moniammatillisten verkostojen kanssa, näin voidaan lähteä miettimään, mitä tulisi tehdä, jotta yhteistyö toteutuisi paremmin.

Työntekijöiden omien kokemusten hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä on tärkeää. Saatujen tulosten avulla työtä voidaan kehittää työntekijän näkökulmasta käsin. Opinnäytetyö tuottaa uutta tietoa siitä, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia on lastensuojelun avohuollon perheiden ja moniammatillisen verkoston kanssa työskentelyssä. Tämän uuden tiedon avulla työntekijöillä on yhdessä mahdollisuus tehdä parempaa työtä lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa.

Nykypäivän yhteiskunnan säästö- ja leikkauspolitiikka ajaa lastensuojelutyön ahtaalle ja työntekijöiden työhyvinvoinnista tingitään. Tällä on kauaskantoisia seurauksia, koska se heijastuu koko lastensuojelualalle. Mikäli työntekijä suuren työtaakkansa seurauksena ei pysty panostamaan tarvittavaa määrää työhönsä, seuraukset voivat olla asiakkaan kannalta merkittäviä. Myös lastensuojelutyön näkyväksi tekeminen on nykypäivänä tärkeää, koska lastensuojelun poistaminen marginaalista voi pitkällä tähtäimellä vaikuttaa myös työntekijöiden työhyvinvointiin myönteisesti. Lastensuojelu puhuttaa julkisuudessa paljon, koska sitä ei tunneta tarpeeksi hyvin ja siihen liittyy paljon sekä pelkoa että väärää luuloja. Jotta lastensuojelu saadaan näkyväksi, tulee työntekijöiden kertoa lastensuojelun työstä avoimesti julkisuudessa.

Ajankohtaisuus näkyy opinnäytetyössä, sillä sen tuloksista ja johtopäätöksistä nousee esiin tarve kehittää työhyvinvointia ja tehdä lastensuojelua näkyväksi. Pyrimme tulevaisuudessa vaikuttamaan näiden asioiden edistämiseen omilla työpaikoilla. Opinnäytetyö on myös kehittänyt muuta ammatillista osaamistamme, koska olemme saaneet paljon

tietoa esimerkiksi työskentelystä lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa. Haastatteleamalla eri alojen ammattilaisia olemme saaneet erilaisia, mutta tärkeitä ja hyödyllisiä näkökulmia lastensuojelun avohuollon perheiden kanssa työskentelyyn. Myös moniammatillisesta yhteistyöstä on opittu paljon. Tulevina ammattilaisina osaamme hyödyntää saatua tietoa työskenneltäessä tehtävissä, joissa tarvitaan verkostoitumista toisen alan ammattilaisten kanssa.

9.1 Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin

Opinnäytetyön tutkimustuloksia vertailtiin sellaiseen tutkimukseen, jota on käytetty myös viitekehyksessä. Opinnäytetyöksi valitusta aiheesta ei ole aikaisemmin tehty samanlaisia tutkimuksia, näin ollen merkittäviä vertailukohteita ei ole enempää. Opinnäytetyön tuloksia verrattiin tutkimuskysymysten pohjalta. Kylmäniemen ja Toivosen opinnäytetyö oli tehty lähes samanlaisesta näkökulmasta kuin tämä opinnäytetyö ja tutkimustulokset osoittautuivat hyvin samankaltaiseksi. Näin ne vahvistavat keskenään toistensa luotettavuutta. Kylmäniemen ja Toivosen opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että sosiaalialan työntekijöiden ja lastensuojelun perheiden väliseen onnistuneeseen yhteistyöhön vaikuttavat molempien osapuolten asenne yhteistyötä kohtaan, asiakkaan ongelmien taso, työntekijän ammattitaito ja asiakkaan sekä perheen välinen vuorovaikutus. (Kylmäniemi & Toivonen 2004, 26–29.) Samankaltaiset asiat tulivat ilmi myös tämän opinnäytetyön tuloksista.

Moniammatillista yhteistyötä pidettiin merkittävänä sekä tässä että Kylmäniemen ja Toivosen opinnäytetöissä. Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen kannalta tärkeitä tekijöitä ovat riittävä tiedonkulku, työnjaon selkeys, myönteinen asenne työskentelyä kohtaan ja myönteinen vuorovaikutus (Kylmäniemi & Toivonen 2004, 22–24.) Nämä tekijät olivat samoja molemmissa opinnäytetöissä. Erona tuloksissa oli kuitenkin se, että tämän opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että yhteistä aikaa pidetään tärkeänä moniammatillisessa yhteistyössä. Lisäksi yhteistyö on helppoa, laajaa ja monipuolista.

Tuloksia tarkasteltaessa yhteistyön kehittämisen kannalta, Kylmäniemen ja Toivosen tulokset erosivat hieman tämän opinnäytetyön tuloksista. Moniammatillisen yhteistyön

kehittämisen kohteina Kylmäniemen ja Toivosen opinnäytetyössä ilmeni tiedonkulku, yhteistyön sujuvuus ja oman työn näkyväksi tekeminen. Heidän haastattelemansa sosiaalialan työntekijät kehittäisivät myös työntekijöiden ja lastensuojelun perheiden välistä yhteistyötä sitouttamalla työntekijät ja perheet yhteisesti laadittuihin suunnitelmiin, kehittämällä konkreettista työtä ja lisäämällä varhaista puuttumista. Lisäksi lasten äänen kuuluvaksi tulemisen lisäämistä pidettiin tärkeänä. (Kylmäniemi & Toivonen 2004, 25, 29–30). Erona tämän opinnäytetyön tuloksiin oli, ettei tuloksissa ilmennyt lapsen äänen kuuluvaksi tulemistä.

9.2 Jatkotutkimushaasteet

Opinnäytetyön tuloksista selvisi, että yhteistyön toimimisen kannalta työhyvinvoinnin kehittämiseksi olisi tarvetta Koillismaalla. Hyvä jatkotutkimushaaste olisi tutkia, millä keinoilla työhyvinvointia voitaisiin kehittää. Myös työhyvinvoinnin kehittäminen tuotannon avulla, olisi hyvä aihe tutkimukselle, koska mielestämme opinnäytetyön avulla selvitetty kehittämisen kohtaa ei saisi jättää huomioimatta. Tämä kehittämisen kohta tulisi myös huomioida toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa Koillismaalla.

Toiseksi jatkotutkimusaiheeksi muodostui lastensuojelun avohuollon perheille tehty haastattelu yhteistyöstä lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa. Olisi tärkeää selvittää perheiden kokemuksia yhteistyöstä ja poikkeavatko ne työntekijöiden kokemuksista. Mielenkiintoista olisi myös selvittää, kuinka perheet kokevat toimimisen moniammatillisessa yhteistyöverkostossa, koska työntekijöiden kokemus oli opinnäytetyön tulosten pohjalta, että moniammatillinen yhteistyö on tärkeää ja siitä on apua perheille.

LÄHTEET

- Arnkil, Tom & Eriksson, Esa 1999. Kelluvia vuoropuhelurakenteita. Teoksessa Päivi Virtanen (toim.) Verkostoituva asiakastyö. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 71–109.
- Bardy, Marjatta 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lasten-suojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 17–46.
- Bell, Judith 1999. Doing your reasearch project. A guide for first-time reasearchers in education and social science. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Eronen, Anne; Hakkarainen, Tyyne; Londén, Pia; Nykyri, Päivi; Peltosalmi, Juha & Särkelä, Riitta 2013. Sosiaalibarometri 2013. Ajankohtainen arvio hyvinvoinnista, palveluista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodoin valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Flick, Uwe 2009. An introduction to qualitative research. Fourth edition. London: SAGE Publications Ltd.
- Hallintolaki 2003/434. 6.6.2003. Viitattu 13.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- Heikkilä, Anu & Lukkarila, Tiina-Mari 2009. ”Ammattitaitoinen henkilökunta takaa hyvän ja asiallisen palvelun.” Asiakkaiden kokemuksia äitiys- ja lastenneuvolapalvelun laadusta. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5642/Heikkila_Anu.pdf?sequence=1
- Heino, Tarja 1999. Lastensuojelun trendit. Teoksessa Päivi Virtanen (toim.) Verkostoituva asiakastyö. Tampere: Tammer-Paino Oy, 9-32.

- Heino, Tarja 2009. Lastensuojelu. Kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 198–215.
- Heino, Tarja 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 52–75.
- Heino, Tarja; Berg, Kristiina & Hurtig, Johanna 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys, lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsennyksiä. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Ari 2006. Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Lounis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 31–49.
- Isoherranen, Kaarina 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: WSOY.
- Isoherranen, Kaarina 2008. Yhteistyön uusi haaste. Moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Kaarina Isoherranen, Leena Rekola & Raija Nurminen (toim.) Enemmän yhdessä. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 26–48.
- Isoherranen, Kaarina 2012. Uhka vai mahdollisuus. Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalityö- ja sosiaalisen tutkimuksen laitos. Väitöskirja. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf?sequence=1
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juuti, Pauli 2010. Työhyvinvoinnin strategia. Mitä sillä tarkoitetaan? Teoksessa Marjaana Suutarinen & Pirkko-Liisa Vesterinen (toim.) Työhyvinvoinnin johtaminen. Helsinki: Otava.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kananoja, Aulikki 2007. Sosiaalityön asiakastyö, menetelmät ja orientaatiot. Asiakastyön yleiset lähtökohdat. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen,

- Pirjo Marjamäki, Kristiina Laiho, Pirjo Sarvimäki, Pekka Karjalainen & Marjaana Seppänen (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Tietosanoma, 98–116.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatukseen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kauppila, Reijo A 2006. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Juva: PS-kustannus.
- Kettunen, Terttu; Ihalainen, Jarmo & Heikkinen, Hannele 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kinnunen, Ulla & Mauno, Saija 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–118.
- Kinnunen, Ulla; Malinen, Kaisa & Laitinen, Katja 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 125–147.
- Kivimäki Riikka 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 186–201.
- Koivisto, Kari 2001. Tunnista ja torju työuupumus. Jyväskylä: Yrityskirjat Oy.
- Kunnat.net 2013. Kuntien pinta-alat ja asukastiheydet 1.1.2013. Viitattu 25.8.2013.
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/aluejaot/kuntien-pinta-alat-ja-asukastiheydet/Sivut/default.aspx#anchor-details>
- Kuula, Arja 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmisieteillemme. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 124–140.
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Tarja 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kylmäniemi, Satu & Toivonen, Anu 2004. Nuorten Ystävät Ry:n lastensuojelun perhetyön yhteistyö. Perhetyöntekijöiden kokemuksia ja kehittämistarpeita yh-

- teistyöstä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kanssa. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kyrölämpi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Laitinen, Katja 2007. Vanhempien kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta pikkulapsiperheiden arjessa. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18207/URN_NBN_fi_jyu-2007417.pdf?sequence=1
- Laki lasten päivähoitosta 1973/36. 19.1.1973. Viitattu 5.12.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Lammi-Taskula, Johanna & Varsa, Hannele 2001. Vanhemmuuden aika. Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Lappalainen, Tarja. & Turpeinen, Aune 1998. Koti toimintaympäristönä. Teoksessa Tarja Lappalainen & Aune Turpeinen. (toim.) Auttamistyö kotona. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 17–63.
- Lastensuojelulaki 2007/417. 13.4.2007. Viitattu 4.1.2013.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelu](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelu)
- Lehmonen, Suvi 2009. ”Nyt tarvis apua!”: Perheiden kokemuksia Espoon lapsiperheiden perhetyöstä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. http://theseus17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/6576/opinnaytetyo_suvi_lehmonen.pdf?sequence=1
- Manka, Marja-Liisa 2010. Tiikerinloikka työniloon ja menestykseen. Helsinki: Talentum
- Manka, Marja-Liisa 2011. Työn ilo. Helsinki: WSOYpro OY.
- Mattila, Kati-Pupita 2010. Arvostava kohtaaminen. Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Juva: PS-kustannus.
- Mattila, Kati-Pupita 2010. Asiakkaana ihminen. Työnä huolenpito ja auttaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Metsämuuronen, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia –sarja 4.
- Mäkinen, Olli 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Mönkkönen, Kaarina 1996. Asiantuntijasta asiantutkijaksi. Teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Edita, 51–75.
- Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Naumanen, Aini 2011. Lapsen hyvä arki -hankkeen merkitys lapsiperhepalvelujen kehittämiseksi Koillismaalla. Teoksessa Aira Vähärautio (toim.) Lapsen hyvää arkea rakentamassa. Oulu: Oulun yliopisto, 9–10.
- Nissinen, Leena 2008. Auttamisen rajoilla. Myötätuntouupumisen synty ja ehkäisy. Helsinki: Edita.
- Nummelin, Tarja 2008. Stressi haastaa työkyvyn. Varhainen puuttuminen esimiehen työkaluna. Helsinki: WSOYpro
- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012 a. Tavoitteet. Viitattu 20.11.2012. <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lapsen-hyva-arkei/tavoitteet>
- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012 b. PaKaste 2: Pohjoisen alueen Kaste. Viitattu 20.11.2012. <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2>
- Puroila, Anna-Maija 2011. Lapsen hyvää arkea rakentamassa. Teoksessa Aira Vähärautio (toim.) Lapsen hyvää arkea rakentamassa. Oulu: Oulun yliopisto, 7.
- Pyhäjoki, Juha 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön, arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-Kustannus, 71–91.
- Ruotsalainen, Pekka 2006. Lapsiperheissä tulot riittävät - tai sitten eivät. Viitattu. 30.9.2013. http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2006_03_ruotsalainen.html
- Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina 2009. Pikkulapsiperheiden arjen peletti. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.
- Sauli, Hannele & Kainulainen, Sakari 2001. Yhteiskunnan muutos ja lapsiperheet. Teoksessa Maritta Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiittinen puheenvuoro. Vantaa: Pelastakaa Lapset, 42–57.

- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sihvola, Seija 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Lastenneuvola perheiden tukena, opas työntekijöille. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.1.2013.
<http://pre20090115.stm.fi/pr1098955086116/passthru.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Johtamisella laatua ja työhyvinvointia sosiaalialalle. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Lastensuojelu. Viitattu 4.1.2013.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu
- Talentia 2005. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Viitattu 14.10.2013.
http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf
- Tilastokeskus 2011. Perheet. Viitattu 4.1.2013. <http://tilastokeskus.fi/meta/til/perh.html>
- Tilastokeskus 2012. Viitattu 13.10.2013.
http://tilastokeskus.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tie_001_fi.html
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Uitto, Aino & Vuolasmaa, Miia 2011. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimeina. Päiväkodin henkilöstön kokemuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Unicef 2011. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. Viitattu 29.9.2013
http://www.unicef.fi/LOS_lyhyt
- Uusikylä, Petri 1999. Verkosto valintana. Teoksessa Virtanen, Päivä (toim.) Verkostoituva asiakastyö. Tampere: Tammer-Paino Oy, 47–70.
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtanen, Päivi 1999. Verkostosta voimaa? Teoksessa Virtanen, Päivi (toim.) Verko-
toituva asiakastyö. Tampere: Tammer-Paino Oy, 33-46.

Väestötietojärjestelmä 2013. Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Viitattu
25.8.2013. <http://vrk.fi/default.aspx?docid=7659&site=3&id=0>

LIITE 1: Saatekirje haastatteluun osallistuville

Oulu 12.2.2013

Hyvä Koillismaan työntekijä

Lähestymme teitä tällä kirjeellä esitelläksemme teille suunnittelemamme opinnäytetyön. Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Olemme kiinnostuneita selvittämään millaisia kokemuksia työntekijöillä on yhteistyökäytännöistä, joita he käyttävät lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevia perheitä varten.

Toteutamme opinnäytetyömme Lapsen hyvä arki 2 -hankkeessa. Aihe on ajankohtainen ja lähtöisin hankkeen tarpeesta kehittää peruspalveluita Koillismaan kunnassa. Opinnäytetyön tarkoituksena on ottaa selvää, kuinka yhteistyökäytäntöjä voitaisiin kehittää jos sille ilmenee tarvetta. Opinnäytetyö on laadullinen ja tarkoituksenamme on kerätä aineisto teemahaastattelulla lastensuojelun, neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöiltä.

Toivomme, että vastaatte tähän kirjeeseen myöntävästi tai kieltävästi, jotta tiedämme alustavasti yhteistyöhalukkuutenne opinnäytetyömme tekemisessä. Haastattelun yhteydessä allekirjoitetaan haastattelun suostumuslomake, jossa määritellään salassapitovollisuus ja aineiston käyttötarkoitus. Voidaksemme lähteä keräämään aineistoa opinnäytetyöhön tarvitsemme tiedon siitä, että annatko suostumuksenne haastatteluun osallistumiseen.

Ilmoittakaa suostumuksenne tai kieltäytymisenne toiseen alla olevista sähköpostiosoitteista mahdollisimman pian. Jos teillä on jotain kysyttävää, voitte ottaa rohkeasti yhteyttä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin

Sanna Tikka
sanna.tikka@student.diak.fi

Johanna Ålander
johanna.alander@student.diak.fi

LIITE 2: Haastattelun suostumuslomake

Tämän haastattelun tarkoituksena on aineiston kerääminen opinnäytetyötämme varten ja se suoritetaan täysin luottamuksellisesti. Haastatteluaineistoa käytetään siten, ettei teidän tai muiden osapuolten henkilöllisyyttä voida tunnistaa. Mitään kertomianne asioita ei saateta tunnistettavasti muiden, kuin opinnäytetyön tekijöiden tietoon. Haastattelumateriaalia hyödynnetään vain tässä kyseisessä opinnäytetyössä ja haastattelumateriaali hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen ja näin se ei ole kenenkään saavutettavissa.

Tällä asiakirjalla annan suostumukseni haastattelun nauhoittamiseen ja haastattelumateriaalin käyttämiseen opinnäytetyössä yllä olevin ehdoin.

Paikka ja aika

Haastateltavan allekirjoitus

Haastattelijan allekirjoitus

Nimenselvennys

Nimenselvennys

Paljon kiitoksia avustanne!

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Johanna Ålander
Sanna Tikka

LIITE 3: Teemahaastattelurunko

Taustatiedot:

- Koulutus
- Ammattinimike
- Työkokemus

1. Lastensuojelun avohuollon asiakasperhe

- Perheen tilanne
- Avun tarve
- Kokemus perheiden kanssa työskentelystä

2. Työyhteisö

- Yhteistyökäytännöt työyhteisön kanssa
- Yhteistyökäytäntöjen toteutumisen edellytykset työyhteisössä
- Koulutus ja resurssit
- Yhteistyökäytäntöjen kehittäminen työyhteisössä

3. Perhe

- Yhteistyökäytännöt perheen kanssa
- Yhteistyökäytäntöjen toteutumisen edellytykset perheen kanssa
- Koulutus ja resurssit
- Yhteistyökäytäntöjen kehittäminen perheen kanssa

4. Moniammatillinen yhteistyö

- Moniammatillinen yhteistyö
- Moniammatillisen yhteistyön toteutumisen edellytykset
- Koulutus ja resurssit
- Yhteistyökäytäntöjen kehittäminen moniammatillisessa yhteistyössä

5. Menetelmät perheen kanssa

- Menetelmät perheen kanssa
- Menetelmien toteutumisen edellytykset perheen kanssa
- Koulutus ja resurssit
- Menetelmien kehittäminen